

Невенка МИТРОВИЋ

ЗАВИЧАЈНА БИБЛИОТЕЧКА ЗБИРКА БОКЕ КОТОРСКЕ У ЈУ ГРАДСКА БИБЛИОТЕКА И ЧИТАОНИЦА ХЕРЦЕГ-НОВИ

Кључне ријечи: Завичајна библиотечка збирка; Бока Которска; библиографско истраживање; библиотечка грађа; дигитализација.

У подсистему народних библиотека у Црној Гори Јавна установа Градска библиотека и читаоница Херцег-Нови¹ следи као модерно структурирана установа. Дјелатност, осмишљену на традиционалном библиотекарству, последњих година успјешно трансформише у концепт модерног библиотечко-информационог центра. Тренд савременог библиотекарства у свијету јесте формирање и развијање завичајних фондова, које многи теоретичари дефинишу као „националне фондове у малом“ и тако потенцирају значај рада на: прикупљању завичајне библиотечке грађе, свеобухватном библиографском истраживању завичаја, стручној обради утемељеној на међународним стандардима, достизању високог степена доступности информација о завичајној грађи, дигитализацији... Са становишта струке, рад на Завичајној збирци један је од најзначајнијих сегмената дјелатности народне библиотеке, а Збирка фонд од посебног зна-

---

¹ „Градска библиотека и читаоница Херцег-Нови наставља традицију најстарије библиотеке у херцеговском крају Српске читаонице, основане 1850. године, која се први пут помиње у Српско-далматинском магазину из 1852/1853. године, а затим у Каленраду Дубровник за просту 1899. годину. Правилник Српске читаонице овјерен је од стране Ц. К. Намјесништва у Задру 31. децембра 1894. године, а већ 27. јануара 1895. године, на Савиндан, читаоница је почела са радом. Фонд ове библиотеке уништен је у првом свјетском рату. Градска књижница и читаоница Херцег-Нови основана је 28. марта 1949. године.“ Од 1989. године уводи електронску обраду, 2006. године бесплатан Интернет, а посредством свог web site-а и сервиса *Пишчајте библиотекара* успоставља модеран вид комуникације са корисницима. Средином 90-тих година има електронски обрађен фонд монографских публикација, легата и већи дио завичајног фонда, што значи и висок степен доступности библиографских информација. Од 2008. године Библиотека је чланица информационог система COBISS Црне Горе.

Јавна установа Градска библиотека и читаоница Херцег-Нови, уредник Невенка Митровић, Херцег-Нови, 2005.

чаја за град и регију којој припада. Такође, према документима IFLA-е „делује као чувар прошлости, тиме што прикупља, чува и даје на коришћење грађу која се односи на историјат заједнице и појединца“². Овај сегмент рада у Херцегновској библиотеци, осмишљен као пројекат Завичајна библиотечка збирка Боке Которске, има статус приоритета. Прикупљање завичајне библиотечке грађе и континуиран библиографско-истраживачки рад, започет готово прије три деценије, усагласили смо са духом новог времена, модерним технологијама и потребама све захтјевнијих корисника, који се са различитих аспеката баве изучавањем Боке Которске. До сада прикупљена библиотечка грађа и опсежна електронска база података Збирке има за циљ да истраживачу скрати пут до изворне завичајне грађе, до прецизне и брзе информације и, посредством електронских технологија, омогући доступност на даљину.

БОКА КОТОРСКА У ПРОШЛОСТИ

Изучавајући улогу завичајних библиотечких збирки др Здравка Радуловић закључује „богатство Збирке свакако зависи и од тога какав је геополитички положај у културно-историјском развоју имао град, или регија којој библиотека припада.“³ Стога говори о Завичајној библиотечкој збирци Боке Которске није могуће без кратког подсјећања на дугу и бурну историју Боке Которске, особену културу, стваралаштво, споменичко наслеђе, знамените личности, природне љепоте..., што ову регију чини по много чему јединственом, инспиративном за умјетнике и научнике, а недвосмислено потврђује изузетно богата писана културна баштина.

Природне љепоте Боке, која подсјећа на „храм, коме је небо једини достојан свод“, а чудесни спој „питомине и дивљине“, када се на обронцима бокешких висова бијели снијег, а у подножју зелене: наранце, олеандери, ловорике...јесте „најљепша пјесма коју је природа спјевала зимском сунцу.“⁴ Зато Бока вјековима инспирише: пјеснике, путописце, сликаре, неисцрпна је тема бројних истраживања. Португалски пјесник Флавиус Еборенсис⁵ пожелио је да буде сахрањен у Херцег-Новом. Љепоту Боке славили су: Иван Болица, которски пјесник барока, Андрија Качић Миошић, Јован Сундечић, Симо Матавуљ, Стефан Митров Љубиша, Његош, краљ Никола, Љуба Ненадовић, Алекса Шантић, Марко Цар,

² IFLA/UNESCO Smernice za razvoj javnih biblioteka, Beograd, 2005, стр. 11

³ Здравка Радуловић, Улога завичајних збирки у процесу библиографских истраживања, Библиографски вјесник, Цетиње, бр.1-2-3/2003, стр. 287

⁴ Нико Луковић, Бока Которска: културно-историјски вођ, Цетиње, 1951, стр. 9,13

⁵ Дидак Пиро (16. в.)

Милош Црњански, Стеван Раичковић, Душан Костић, Рикард Каталинић Јеретов, Иван Деспот, Јанко Ђоновић, Франо Алфиревић, Мирко Бањевић, Игор Северјанин, Бернард Шо, Херман Бар, Јиржи Волкер..., а на сликарским платнима пејзаже Боке овјековјечили су бројни еминентни сликари, од којих су неки били ученици и професори некада познате Умјетничке школе у Херцег-Новом.

О Боки је писао: Константин Порфирогенит (10. в.), опат Мавро Орбрини (17. в.), Данијел Фарлати (18. в.), Евли Челеби (17. в.), Карло Ириарте, Огист Мармон, Виала де Сомијер и бројни путописци, историчари, музиколози, етнологзи, историчари умјетности, археолози...

Међу ремек дјелима градитељства Боке поменућемо бројне цркве, православне и римокатоличке, ренесансне и барокне палате у Перасту, Котору и Доброти, градске зидине и монументална утврђења, римске мозаике у Рисну, дјела скулптора Обрада Десислава, Дезидерија Которанина, Јакова Которанина, иконописаца Тодора Вуковића, Максима Тужковића, рисанске породице иконописаца Димитријевића-Рафаиловића, барокног сликара Трипа Кокоље, златара Трипа Которанина, Богдана Калуђеровића, Андра из Рисна...

Изузетан геостратешки положај био је усуд, због којег је Бока Которска кроз вјекове била својеврсна историјска позорница, на којој су се смјењивали освајачи и туђинске војске. Зато и Боку можемо сврстати у она мјеста „гдје се читају стољећа, гдје се читко оцртавају епохе, гдје пророчки говоре судбина народа и ток историје“⁶, како је написала Исидора Секулић.

---

⁶ Исидора Секулић, Прстенови у стаблу-традиције, Дубровник, 1957, бр. 3-4, стр. 2

Најстарији познати становници Боке су били Илири. Краљица Теута столовала је у Рисну. Након Илира, до пропасти Западног римског царства 476. године, овим простором владали су Римљани, а наредних шест вјекова Византија. Од 7. вијека постаје доминантан словенски карактер, а дио српске државе Бока је била од краја 12. до краја 14. вијека. Услиједила је владавина босанског краља Твртка I, а надаље, уз обећане привилегије, које су све више постајале формалност, југоисточни дио Боке егзистирао је под Млетачком Републиком, док су сјеверозападним дијелом до доласка Турака владали Сандаљ Хранић, а затим Косаче. Турци су владали у Херцег-Новом од 1483-1687. године, са изузетком једногодишњег освајања града од стране Шпанаца. Под влашћу Венеције Бока је била до 1797. године, односно до пада Републике св. Марка. До 1918. године, односно настанка Краљевине Срба, Хрвата и Словенаца, Бока је била четири пута окупирана. Наиме, прва аустријска окупација је била 1797-1806. године, руска 1806-1807. године, француска 1807-1814. године и друга аустријска окупација до 1814. године. Друга аустријска окупација наступила је послје уједињења Боке Которске и Црне Горе 1813. године и оснивања заједничке владе са сједиштем у Доброти, познате под називом Централна комисија. На захтјев Русије Петар I Петровић Његош морао је да напусти Боку и покушај стварања заједничке државе је пропао. Завршетком 2. свјетског рата и стварањем Југославије Бока је у саставу Црне Горе.

Улаз у Боку Коџорску, црџеж Giuseppe Rieggera, Трџић 1851.

Синоним за Боку кроз вјекове јесте поморство и поморска трговина. Историјски извори потврђују да је већ у Средњем вијеку постојала трговачка морнарица, а у 17. и 18. вијеку Бокељи су били поморски стручњаци на гласу. Позната је поморска школа Марка Мартиновића у Перасту у којој су знање из поморства стицали питомци Петра Великог. Почетком 19. вијека Бока је имала више од 600 једрењака и више од 300 поморских капетана, једнако успјешних у сукобима са гусарима и трговачким пословима. Из златног периода бокељског поморства датирају бројне цркве и палате подигнуте широм Боке.

Управо су поморци, обилазећи свијет и упознајући друге културе, језик и обичаје, били истински посредници културних утицаја Истока и Запада.

Значајан допринос историји штампарства дали су Бокељи Андрија Палташић и Јеролим Загуровић. Палташићева штампарија у Венецији „... са преко 40 садржајно значајних инкунабула, мајсторског умјетничког домета⁷, радила је (1477-1499.), само 22 године послџе Гутемберга, а породица Загуровић (Zaghuri), дјелатношћу Јеролима Загуровића у Венецији 1569-1570. године, „с много части се умешала у историју српске штампане књиге“⁸. Након више од два вијека прорадила је 1798. штампарија Франћеска Андреоле⁹, која је радила само четири године, а 1908.

⁷ Милош Милошевић, Андрија Палташић, Цетиње, 1994, стр. 15

⁸ Пет векова српског штампарства 1494-1994, Београд, 1994, стр. 116

⁹ Нико С. Мартиновић, Штампарија Франћеска Андреоле, Историјски записи, Цетиње, књ. 10, св. 2/1954

године оснивано је Акционарско друштво Бокешка штампарија, чија је дјелатност „вођење штампарског, књижарског и издавачког обрта, те трговине папиром, тисканицама и канцеларијским прибором на велико и мало“¹⁰.

На историјској позорници Боке водиле су се битке, али и оне не мање важне, за национални, духовни и културни идентитет житеља Боке и привредни препород регије. Ове околности изњедриле су бројне знамените Бокеле, који су обезбиједили себи мјесто у историји Боке Которске, а сви, без сумње, заслужују студиозан приступ.

¹⁰ Душан Ј. Мартиновић, Црна Гора у Гутенберговој галаксији, Подгорица, 1994

Дјелатност је започета штампањем периодичних публикација: *Бока: гласник за оиће интересе Бокела* (1908-1909), *Бока: велики илустрирани календар* (1909-1914), који је покренуо Дионисије Миковић, игуман Манастира Бања код Рисна, *Дневни вјесник* (1912), *Прољеће* (1912), *Глас Боке*, (1932-1940) *Дубровник*, затим и серијске публикације које су до оснивања Бокешке штампарије штампане ван Боке Которске: *Програм Ц.К. Научничке школе у Кошору*, *Извјештај Ц. Кр. Велике гимназије у Кошору*, *Извјештај приватне трговачке дјевојачке школе*, *Шемањизам Епархије бокошорско-дубровачке и сичанске*, *Shematismus seu status personalis et localis dioecesis catharensis*, те извјештаји и правила разних установа и друштана која су дјеловала у Боки Которској.

Од монографских публикација штампаних у Бокешкој штампарији издвајамо дјела: Његоша, епископа Боберића, Дантеа, Т. С. Виловског, И. Стјепчевића, А. Беласа, Г. Вуковића, А. Лазаревића, Т. Поповића, др А. Митровића...

ФОРМИРАЊЕ ЗБИРКЕ

Иако Закон о библиотечкој дјелатности СР Црне Горе¹¹ и Стандарди за народне библиотеке у Црној Гори¹² стављају у задатак народним библиотекама оснивање завичајне збирке, нажалост овом сегменту дјелатности до скоро се придавала скромна, готово незнатна пажња.

Послијератни период у Боки Которској обиљежио је плодан рад неколико завичајних истраживача: Петра Шеровића, Игњатија Злоковића, Максима Злоковића, проте Васа Ивошевића, Риста Ковијанића, дон Ника Луковића, др Милоша Милошевића... и дјеловање градских библиотека, архива и музеја. Покренути су стручни и научни часописи: Гласник Которске секције Друштва историчара, Годишњак Поморског музеја у Котору, *Studia marina*, Бока: зборник радова из науке, културе и умјетности, који су имали задатак да публикују радове који са различитих аспеката изучавају регију Боке Которске. Међутим, библиотечке завичајне збирке нема, нити на нивоу општина, нити на нивоу регије.

Веселин Песторић, дугогодишњи директор Градске библиотеке и читаонице Херцег-Нови почетком 80-их година почиње да прикупља завичајни библиотечки материјал. За подстицање на рад и подршку, у смислу сугестија за рад и несебичног прикупљања библиотечког материјала, дугујемо захвалност познатом културном посленику и завичајном истраживачу професору Максиму Злоковићу, чија библиографија садржи 330 библиографских јединица, а готово сви радови се односе на Боку Которску. Промишљање завичајног истраживања за професора Злоковића идентично је концепту Завичајне библиотечке збирке Боке Которске, као сабраном, систематизованом и библиографски обрађеном писаном наслеђу, које јасно илуструје ниво културне развијености Боке Которске и пружа мноштво информација из историје, културне историје, друштвено-политичких прилика, демографије, поморства, дјеловања разних удружења, друштвено-политичких организација и сачуваних свједочанстава, које је неопходно ставити на располагање стручној и научној јавности. Он је написао: „Бока Которска, као ријетко који крај јадранског приморја, чува на читавој својој територији остатке људске цивилизације и културе из разних епоха историјског битисања. Овим крајевима, одзвањала је пјесма јасне и елегантне ријечи и са византијских споменика, озаривао нас сјај умилног лица са српске фреске, одушевљавао нас производ млетачке кичице и ехо њихових оргуља и звона... Развој културе и

¹¹ Закон о библиотечкој дјелатности, Службени лист СРЦГ бр. 16/77 и бр. 2/89.

¹² Стандарди за народне библиотеке у Црној Гори, Библиографски вјесник, 1976/бр. 1-2

цивилизације, који је од најстаријих времена текао обалама Средоземља, оставио је видног трага, готово у свим крајевима овог региона од Дебелог бријега до паштровског Куфина. Сијасет историјских споменика, слика, ископина, грађевина, натписа пергамена, архивалија, књига на нашем и страним језицима, говоре о Боки. Све то силно благо, које се налази код нас, као и у иностранству, чека на марљиве руке наших научника да га пронађу, проуче и прикажу нама и културном свијету¹³.

Предуслов за почетак рада на Збирци јесте познавање завичаја у најширем смислу ријечи, односно познавање историје, културне историје, стваралаштва, знаменитих личности, фолклора, издавачке и штампарске продукције... У почетној фази рада издвојен је из основног фонда Библиотеке библиотечки материјал, који према критеријумима припада Збирци. Услиједило је претраживање библиографија, у којима је била заступљена Бока Которска, и израда иницијалних записа, односно дезидерата, на основу којих смо обављали набавку библиотечке грађе за Збирку. Упоредо смо формирали и референсну збирку (библиографије, лексикони, приручници...) неопходну за даљи рад. Следећи корак био је претраживање каталога библиотека за које смо имали информације да посједују завичајне, монографске и серијске публикације. Претражили смо каталоге библиотека Поморског музеја, Архива Херцег-Новог и Котора, данас одјељења Државног архива Црне Горе. Све јединице које не посједујемо у фонду Збирке обрадили смо *de visu* са назначеном сиглом библиотеке из чијег фонда су обрађене. У почетној фази попуњавање фонда, комплетирање старе периодике и упоредо стручна обрада били су приоритетан задатак. У наставку рада услиједила је аналитичка обрада старе завичајне периодике и библиографско истраживање ширег опсега, које подразумева систематско прегледање научне и стручне периодике и селектовање јединица према утврђеним критеријумима. Рад на Збирци одвија се континуирано, а концепција проширује новим сегментима сагласно информационим захтјевима и потребама корисника.

Циљ рада на Завичајној библиотечној збирци Боке Которске јесте да сакупи сву библиотечку грађу, која илуструје живот Боке Которске, њену прошлост, природне одлике, демографију, социјално, економско и политичко стање, топографију, умјетничко стваралаштво, традицију, обичаје... како би Збирка била основа за научно проучавање и истраживање и промовисање културне баштине регије.

---

¹³ Невенка Митровић, Веселин Песторић, Регионална библиографија Боке Которске. Књ. 2. Библиографија чланака бокелске периодике 1874-1913, Херцег-Нови, 2000, стр. 3

ОДРЕЂИВАЊЕ ТЕРИТОРИЈЕ ЗАВИЧАЈА

Кључна дилема коју је ваљало ријешити на почетку рада на Завичајној библиотечкој збирци јесте питање дефинисања територије завичаја. То може бити град, општина или културно-историјски и административно заокружена регија. „Историјски завичај чини она територија која је у прошлости била везана за завичај, а која се током историје мењала“¹⁴. Такође, дефинисање географске територије завичаја, према Упутствима..., подразумијева „геофизичку, политичку и административну цјелину у садашњем времену“¹⁵.

Више аргумената утицало је да се определијелимо за регију Боке Которске. Поменућемо само неке аргументе. Овим фондовима није посвећена дужна пажња, иако су Стандарди за народне библиотеке обавезујући. Колико нам је познато завичајне збирке нијесу ни биле формиране осамдесетих година у бокелским општинама, са изузетком Херцег-Новог, односно Градске библиотеке и читаонице Херцег-Нови. Библиографско истраживање и библиографска обрада истих наслова публикација у свим народним библиотекама у Боки Которској (Херцег-Нови, Будва, Тиват, Котор) било би апсолутно нерационалан и беспотребно вишеструко дуплиран посао, који је скопчан и са финансијама. Илустрације ради, процентуално већи број библиографских јединица нашао би се истовремено у више електронских завичајних база података, јер се грађа, односно теме преплићу и односе на два или више бокелских градова.

Међутим, свакако најјачи аргумент јесте чињеница да регију Боке Которске није могуће квалитетно библиографски истраживати издијелјену на општине. Историјске околности и специфичан историјски развој дефинисали су Боку Которску као јединствену, културно-историјски заокружену и препознатљиву регију. У новијој историји, дакле од 1945. године, она је територијално у саставу Црне Горе, нема статус посебне административне јединице, већ се може сматрати регијом само у географском смислу.

С тога сматрамо да је Боку Которску најцјелисходније библиографски истраживати као цјелину, односно регију. Централни електронски каталог (база података) обезбиједио би пуну рационалност рада, посебно ако се имају у виду фондови црквених библиотека и легата. Истовремено централни електронски каталог представљао би први корак ка библи-

¹⁴ Десанка Стаматовић, *Методско упутство за формирање и вођење завичајних фондова у општинским народним библиотекама, Заједница библиотека*, бр. 2, 1982, стр. 65-82

¹⁵ Ibid.

Cammosio Isole famose, 1571. (Herceg-Novi)

отечкој регионализацији Боке Которске. У будућности би једна од бокељских народних библиотека реорганизацијом могла добити статус регионалне библиотеке Боке Которске.

КРИТЕРИЈУМИ

„Завичајна збирка је, пре свега, социокултуролошка, али и историјска, антрополошка и етнолошка тема.“¹⁶ Професионално структурирана Збирка према савременим захтјевима информатичког доба јесте слика аутентичне културе и духовног живота завичаја, у најширем смислу ријечи. Ријечју, то је знак распознавања сваке народне библиотеке. „Локално или завичајно је документ-дело које има и карактеристично обележје неког географског подручја, сликовите и лако уочљиве особености некога краја: његове природе, климе или, везано за становнике, њихових локалних умотворина, обичаја, нарави, дијалеката, ношње. То је „боја

¹⁶ Добривоје Младеновић, Снежана Класовић-Ђорђевић, Локално, национално и интернационално у стваралаштву и култури књиге, У: Стање и перспективе развоја завичајних фондова, Чачак, 2004, стр. 30-39

места и времена“... Завичајна уметност и култура уопште, у ширем смислу, израсле су из осећања повезаности са завичајном грудом“.¹⁷

Послије дефинисања територије завичаја, други елеменат од пресудног значаја за рад на завичајним фондовима јесте досљедност у примјени утврђених критеријума за одабир библиотечке грађе. Недоумице су неминовне и никада до краја разријешене.

За Завичајну библиотечку збирку Боке Которске прикупља се:

- библиотечка грађа чији су аутори по рођењу Бокељи,
- библиотечка грађа која се тематски односи на регију Боке Которске,
- библиотечка грађа чије је мјесто издања на територији регије Боке Которске,
- библиотечка грађа штампана у Боки Которској до 1945. године.

Критеријуми су само на први поглед јасни и лако примјенљиви. Током рада завичајни библиотекар наилази на мноштво недоумица и само захваљујући добром познавању историје, културне историје, обичаја, личности... може се упустити у рјешавање многобројних дилема. Једна од дилема односи се на ауторе, који су по рођењу Бокељи, а чији је стваралачки живот везан за друге градове или земље. Одлучили смо да се њихова дјела сврставају у Збирку, иако ће због тематске припадности бити уврштена и у друге збирке, које ће их селектовати према тематском критеријуму. Значајан број знаменитих Бокеља, у прошлости као и данас, познатији су у свијету него у домовини. Зато је прикупљање библиотечке грађе о овим личностима од превасходног значаја за културну прошлост завичаја, чији је основни извор за изучавање управо Завичајна библиотечка збирка.

А ко су Бокељи, добар познавалац прошлости Боке Которске, свештеник дон Нико Луковић, објашњава: „Географска конфигурација Боке и утицај источне и западне културе створили су од Бокеља посебан тип приморца, који се разликује од осталог становништва наше обале. Тако се има тумачити реченица Бокеља који су са скупштине на Прчању 1848. године упутили Хрватском сабору: `Ми смо Бокези, а не Далматинци`“¹⁸.

Такође, предмет наше недоумице били су и аутори, који нијесу по рођењу Бокељи, али су значајан дио живота провели у Боки, или сада живе и стварају у Боки. Поменућемо: Ива Андрића, Бранка Лазаревића, Сима Матавуља, Михаила Лалића, Душана Костића, Стевана Раичковића, Зука Цумхура... Како не би беспотребно дуплирали или мултиплирали грађу о ауторима, који ће без сумње бити уврштени у завичајне збирке

¹⁷ Ibid

¹⁸ Нико Луковић, Бока Которска : културно-историјски вођ, Цетиње, 1961, стр. 23

гдје првенствено припадају, одлучили смо да ауторе из ове категорије уврстимо, само ако Збирци припадају према другим критеријумима, односно у случајевима: ако се њихова дјела тематски односе на Боку, или су издата, односно штампана на територији Боке Которске. Прикупљање без селекције неминовно би довело до непотребног оптерећивања фонда.

Дјела која се тематски односе на Боку Которску прикупљамо без селекције и хронолошког омеђења. Такође, прикупљамо и дјела која се само дијелом односе на завичај. Често у Збирку уврстимо и библиографску јединицу, иако је завичајно заступљено у виду кратке информације, преваходно у случајевима када на одређену тему у Збирци немамо других јединица и информација. Иако се чини да су у оваквим случајевима критеријуми исувише широки, бројни су примјери када су управо информације пронађене у дјелима са сасвим другом тематиком од изузетног значаја за научно-истраживачки рад.

Када говоримо о трећем и четвртом критеријуму за прикупљање библиотечке грађе за завичајну збирку готово да и не постоје дилеме за завичајног библиотекара. Међутим, евидентан је други проблем. Наиме, веома је тешко пратити издавачку и штампарску продукцију у условима када издавачи и штампарије немају законску обавезу да народним биб-

Которски залив, цртеж P. Coronelli, 1684. г.

лиотекама достављају одређени број примјерака. Тешко је пратити продукцију великог броја приватних штампарија, а није риједак случај да су издавачи сами аутори, да чак објављују књиге без ЦИП-а. Многобројна културна дешавања: изложбе, промоције, предавања, радионице, политичке активности... подразумијевају штампање плаката, позивница, или разлочитог пропагандног материјала, на папиру или у DVD формату. Организатори ријетко достављају Библиотеци ову врсту библиотечке грађе, сматрајући је мање вриједном од на пр. монографских публикација, а управо је ова грађа незаобилазан извор за праћење културног живота града или регије, јер културна садашњост у блиској будућности постаје културна историја.

Само законским регулисањем достављања обавезног примјерка на локалном нивоу за народне библиотеке, било би ријешено питање потпуне заступљености издавачке продукције за завичајну збирку.

Када је у питању мјесто штампања као критеријум за прикупљање завичајне библиотечке грађе установили смо хронолошко ограничење. Библиотечка грађа, штампана после 1945. године не прикупља се за Збирку, ако је у питању само комерцијална услуга, односно ако не припада Збирци према неком од три остала критеријума. У противном дошло би до неоправданог гомилања библиотечке грађе која није од значаја за завичајни фонд.

Завичајни фонд ЈУ Градска библиотека и читаоница Херцег-Нови није структуриран на вриједносном критеријуму и не примјењујемо методологију селектовања грађе, дакле супротно од принципа на којима се заснива структурирање основног фонда Библиотеке. Наш циљ јесте да прикупимо сву грађу, која према утврђеним критеријумима припада Завичајној библиотечној збирци, без обзира на врсту библиотечног материјала и вриједност грађе. Такође, принцип хронолошке неомеђености при прикупљању библиотечке грађе завичајном фонду даје посебну димензију и подразумијева брзо увећавање. Тако за фонд Збирке прикупљамо грађу од најстаријих писаних извора до савремене издавачке продукције, са изузетком критеријума мјеста штампања. Примјена ових принципа гарантује потпуну исцрпност завичајног фонда.

Сагласно националној, етничкој и конфесионалној структури становништва Боке Которске, кроз њен историјски развој, утемељени су принципи мултинационалности, мултиетничности и мултиконфесионалности при формирању и библиографском истраживању Завичајне библиотечке збирке Боке Которске. Библиотечка грађа се прикупља, апсолутно равноправно, без обзира на националну, етничку или конфесионалну припадност аутора, који према критеријумима припадају Збирци.

ПРИНАВЉАЊЕ ФОНДОВА (текуће и ретроспективно) И ОБАВЕЗНИ ПРИМЈЕРАК

Фонд Збирке се попуњава на уобичајен начин: куповином, поклоном и, у готово занемарљивом постотку размјеном, упоредо за ретроспективну и текућу грађу.

Размјена подразумијева заинтересованост и других субјеката, прије свих библиотека, које евентуално у својим фондовима мултипликата посједују наслове који према критеријумима припадају збирци. Претраживање опсежних спискова дезидетата библиотеке иницијатора за другу библиотеку представља мукотрпан рад, а не смијемо заборавити да још увијек све библиотеке немају електронски обрађене фондове, нијесу завршиле ревизију фондова, па самим тим и немају егзактне податке о мултипликатима. Нимало није лако усагласити и обезбиједити наслове који се траже заузврат. Не треба заборавити да је за нама вријеме када већина библиотека, па ни херцеговска, нијесу биле у могућности чак ни да обезбиједи средства за плаћање поштарине. То је и разлог што овај модус попуњавања фонда Збирке примјењујемо у недовољној мјери. Можемо говорити о ријетким примјерима размјене са Библиотеком Универзитета Црне Горе, Библиотеком Катедре за историју Филозофског факултета у Београду и Етнографским институтом Српске академије наука и умјетности. Најефикаснији начин свакако је куповина. Овај модус набавке реализујемо праћењем информација о издавању нових дјела, покретању периодичних публикација и разним дешавањима на територији завичаја, које прати публиковање ситног библиотечког материјала и некњижне грађе. Како попуњавање фонда куповином подразумијева значајна финансијска средства, управо је то опредјељујући фактор од којег углавном зависи број приновљених наслова. Подаци су различити, од оних када због недостатка средстава није приновљена нити једна јединица грађе куповином, до обезбјеђивања средстава за нормализовање. Куповина за Завичајни фонд има приоритет. Наиме, већи дио планираних средстава углавном се користи за куповину у антикваријатима према електронској бази дезидерата. Предност за овај вид набавке представља посједовање електронске базе Завичајне збирке, што обезбјеђује прецизну набавку. У Црној Гори не постоји антикварна продаја књига, те овај вид набавке практикујемо у Београду, на октобарском сајму књига. Успоставили смо сарадњу са два београдска антиквара, са којима комуницирамо електронски. Ова сарадња се врло успјешно реализује.

Обавезни локални примјерак, као инструмент принављања фонда за Завичајну збирку, никада није успостављен. Никада није донесена Одлука у Скупштини града, а колико нам је познато иста је ситуација и у осталим народним библиотекама у Црној Гори. И упркос томе текућа на-

бавка фонда за Збирку реализује се веома добро, захваљујући изузетно доброј сарадњи са локалном штампаријом, која без обавезујуће одлуке веома уредно доставља Библиотеци комплетну своју штампарску и издавачку продукцију.

Сарадња са завичајним ауторима вишеструко је значајна и ефикасна. Готово сви завичајни аутори самоиницијативно поклањају два до три примјерка својих дјела, текућих издања, а веома су ревносни и на наш захтјев се радо прихватају сарадњу. Спремни су да доставе своје биографске и библиографске податке, а и своје радове из ранијих година. То се односи на завичајне ауторе који живе ван Херцег-Новог.

САДРЖАЈ ФОНДА И ВРСТЕ ЗАСТУПЉЕНОГ БИБЛИОТЕЧКОГ МАТЕРИЈАЛА

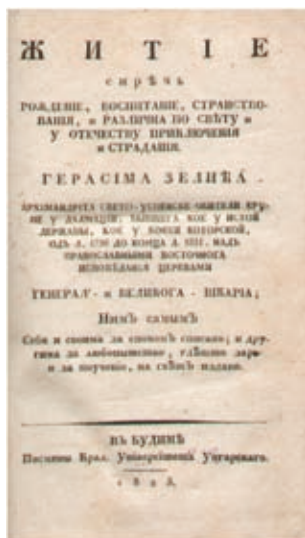
Опсег и разнородност библиотечког материјала условљен је особеностима регије Боке Которске: историјским, друштвено-политичким, економским, културним... Уважавајући *Методско упућивање...*¹⁹ за Завичајну библиотечку збирку Боке Которске у ЈУ Градска библиотека и читаоница Херцег-Нови прикупљамо: монографске, серијске публикације, документационо-информациони службени материјал и некњижну грађу. Осим општих критеријума за одабир завичајне грађе, пажњу посвећујемо посебним критеријумима у односу на сваку врсту библиотечког материјала.

- Фонд монографских публикација чине публикације штампане или на други начин умножене, које се формално детаљније могу разврстати на: старе и ријетке књиге, књиге, брошуре, зборнике, каталогe, уџбенике, водиче и сепарате. При селекцији монографских публикација, осим основних критеријума примјењујемо и два посебна критеријума, а то су: одабир према садржају, односно према мјесту штампања или умножавања завичајне грађе, закључно са 1945. годином.

Тако, осим монографских публикација које се у цјелини садржајно односе на завичај и које увршћујемо у фонд без обзира на писмо, језик и мјесто издавања и штампања, за Збирку селектујемо и монографске публикације које се дијелом садржаја (једно поглавље) односе на регију Боке Которске, или чак и мањим опсегом, уколико је ријеч о значајним подацима, непознатим, или мање познатим. Такође, селектујемо и публикације,

¹⁹ Десанка Стаматовић, *Методско упутство за формирање и вођење завичајних фондова у општинским народним библиотекама, Заједница библиотека, бр. 2, 1982, стр. 65-82*

које не садрже посебна поглавља о Боки Которској, већ се кроз цијели текст спорадично помиње Бока Которска, или поједини локалитети, односно историјске теме, догађаји или личности из Боке Которске. Изузетно селектујемо и монографске публикације које садрже ријетке географске карте, гравире, или друге илустрације, које нијесу садржане у постојећем фонду Збирке. Мјесто штампања као критеријум примјењујемо на начин што селектујемо завичајну грађу штампану или на други начин умножену у Боки Которској до 1945. године, без обзира да ли према другим основним критеријумима припада Збирци. Дакле, и у случају када је у питању само комерцијална штампарска услуга. Од 1945. године надаље селектујемо искључиво грађу која осим овог критеријума задовољава макар један од основних критеријума селекције. Збирка садржи 3875 јединица монографских публикација.

Издавајемо неколико наслова: „Versi" пјесника Албертинија из 1832. године, „Шугісум sacrum" Д. Фарлатија, штампан у Венецији 1800. године, више издања књиге „Добри пастир“ аутора епископа Герасима Петрановића, публикованих 1850, 1853. и 1859. године, затим његово дјело „Јован Бован“, публиковано у Задру 1859. године, „Умотворине Томе Милиновића, бившега војводе при српској артиљерији у време српског војда Карађорђа“, публиковане у Београду 1847. године, „Првородна кћи“ аутора Николе Берберовића, штампана у Задру 1855. године, „Nuovo costiere del mare adriatico“, Trieste, 1842.

године, Медаковићева „Повијесница Црне Горе од најстаријих времена до 1830.“, публикована у Земуну 1850. године, „Морално-забавне и шаливо-поучителне србске загонетке...“, свештеника Вука Врчевића, Задар, 1857. године, Гверацијева „Обсада Фиоренције“, у преводу Лазара Томановића из 1874. године, „Житије Герасима Зелића“, Будим, 1823. године...

- За Збирку селекујемо серијске публикације, штампане или на други начин умножене, које се формално детаљније могу разврстати на: часописе, новине, годишњаке, научне зборнике, алманахе, календаре, забавнике, билтене... Фонд серијских публикација садржи 27 наслова часописа, односно 248 годишта и 68 наслова новина, односно 2592 броја. У првом реду то су наслови серијских публикација који су излазили на територији Боке Которске, без обзира на садржај, писмо и без хронолошког ограничења.

За ове наслове, ретроспективно и текуће, примјењујемо аналитичку стручну обраду чланака. Такође, исти третман имамо и за наслове серијских публикација, који су излазили у Америци, а уредници и власници су били Бокељи. При том ови наслови се и садржајно односе на регију Боке Которске и представљају својеврсне хронике иселјеништва Боке Которске. За серијске публикације, ретроспективне и текуће, које су излазиле ван територије завичаја, а чији су уредници Бокељи, примјењујемо селективну стручну обраду чланака, чији су аутори Бокељи, или садржајно припадају Збирци. Примјера ради,

овом приликом поменућемо: Стевана Врчевића²⁰, Милана Врчевића²¹, Лазара Томановића²², Марка Цара²³... Најзначајнији дио фонда Завичајне библиотечке збирке јесте фонд старе бокелске периодике. „Први издавачи периодичних публикација у Боки Которској били су Римокатоличка црква и Српска православна црква.

Catalogus cleri in dioecesi catharensi existensis ineunte anno MDCCCXLI (1841) на латинском језику, прва је бокелска периодична публикација и представља годишњи извјештај Которске бискупије за 1841. године штампан најприје у Венецији, затим Сплиту и Задру, а од 1908. године у Котору. Излазио је у континуитету до 1911. године. Од 1896. године излази као *Schematismus seu status personalis et localis dioecesis catharensis* и осим уобичајених података о свештенству и раду Которске бискупије доноси текстове историјског садржаја.

Убрзо након оснивања Бококоторско-дубровачке епископије 06.11.1870. године почео је 1874. године да излази *Шематизам епархије бококоторско-дубровачке и сичанске* у континуитету до 1912. године. Шематизам је штампан у Задру и Дубровнику, а од 1908. године у Котору. Сам назив одређује садржај публикације, концепиран у неколико устаљених рубрика. На систематичан начин приказана је организација Епископије. Шематизам је окупио око 80 сарадника, од којих издвајамо: Сава Накићеновића, Петра Рафаиловића, Ђорђа Стратимировића, Младена Црногорчевића, Дионисија Миковића... као ауторе многобројних прилога из историје Српске православне цркве и културне историје Боке Которске. Нарочито су значајни краћи прилози за проучавање старе књиге и израду централног каталога старих ћирилских књига православних манастира и цркава у Боки Которској. И сам уредник епископ Герасим Петрановић објавио је десетак прилога.

Овај период карактеришу извјештаји бокелских школа. Которска гимназија 1872/1873. године почиње да публикује *Програм Ц. Кр. Реалног и великог гимназија у Котору*. То је прва периодична публикација у Боки Которској објављена на народ-

²⁰ Врчевић, Стеван (1847-1907) Писац и преводилац, уредник листова: *Дубровник*, *Невесиње*, *Оногориш*.

²¹ Врчевић, Милан (1886-1913) Књижевник, уредник календара *Захумље*.

²² Томановић, Лазар (1845-1932) Политичар, књижевник и историчар. Био је уредник: *Нове Зејне*, *Календара Грлица* и у два наврата уредник *Гласа Црногорца*.

²³ Цар, Марко (1859-1953) Књижевник. Уређивао књижевни часопис *Вук*.

ном језику. Школске 1909/1901. године мијења наслов и излази као *Извјештај Ц. Кр. Велике ђимназије у Котору* у континуитету до школске 1912/1913. године. Садржај наслова чине школски извјештаји, наставни програми, али и прилози који имају научну вриједност. Публикована су још три наслова: *Programma del'scuola nautica in Cattaro* на италијанском језику 1881-1812. године, *Извјештај Српске морейловске закладне школе Бошковић-Ђуровић-Лакејићке у Србини крај Херцег-Новог* за 1885. и 1886. годину и Извјештај Приватне дјевојачке школе у Котору 1909-1914. године.

Крајем 19. и почетком 20. вијека у моди су књижевни календари. На Цетињу и у Никшићу излази неколико наслова, а као уредници појављују се Бокељи др Лазар Томановић и Стево Врчевић. Тај тренд захватио је и Боку Которску, па се прво појавио *Il bocchese: lunario catolico et greco per anno 1867*. године, који је штампан у Дубровнику.

Свештеник Јован Шарић из Кута 1882. године и 1883. године објављује календар *Бока: мали српско-народни забавник за српску младеж*, интересантан јер се први пут у бокељској периодици појављују литерарни прилози. Дионисије Миковић, игуман Манастира Бања код Рисна, пјесник, публициста, етнограф, добротвор, аутор теолошких расправа, огледао се и као уредник два часописа.

Српски маџазин је излазио 1896. године и 1897. године. Концепцијски веома подсјећа на Српско-далматински маџазин, а његов садржај чини: патриотска лирика, народно стваралаштво, животописи знаменитих личности као и бројни прилози из историје и културне прошлости.

Послије дванаест година Миковић је покренуо други наслов *Бока: велики илустрирани календар*, који је излазио од 1990. године до 1914. године. У обраћању читаоцима уредник каже: “Мјесто Српског маџазина, ево српског календара Бока, с једнаком девизом: „Брат је мио које вјере био“! Самном га уређују наше јаке просвјетне снаге, које ће надати се је својим племенитим радом задужити род на заслужно вјечно признање. Уз научне, историчне и уопће корисне чланке, доносиће слике родољуба из свију сталежа, којих ће дјела подстицати нас на све што нам мора бити свето, узвишено и племенито. Да се потреба што боље задовољи молим браћу свештенике, учитеље и све писмене, да нас помогну, распростирањем ове књиге, и, да попишу и пошљу из својих мјеста што би вриједно било да се сачува од заборава“.

У периоду до 1918. године излазила су и три наслова периодичних публикација типа листа. *Дневни вјесник* 1912. године излазио је једанпут или више пута дневно и успјешно пратио операције србијанске и црногорске војске у Балканском рату. Публикован је 101 број.

KARAMPANA

List-bruškin za freganje, pranje i sumprešavanje

KOTUR, 8. juna 1908

Broj 94

KUPCINA ZA PROMET ZA ARHIVIZ

Publikacija placirana u bolnicama.

PROLOG „KARAMPANE“

Mila moja Katarina i Karampano, ovaj medeni, jer mi i nisi ovaj štiti i tebe
kao ovaj medu vasa u taj godišnji po-
stoji dnevnik godnje studije. E ga sad, ako vasa gubim, a vi
Hibernija, kao kao gine štiti pisanje, u ako mi — malo šlagline,
u papira, a ne isti mi, jer mi prijed doba pisanje ako mi
istoga u toba, da mi Tanka nije
vistihe petina za bašt, razdane,
godovstva, godnja bašt i vasa
na vasa štiti, pa mi godišnji me-
da bašt mi godnja Katarina kad se
bašt. Mnogi mi se od vas ne opetije,
jer mi u vasa vidihe bašt dika, a
mogli mi se vasa opetije, jer mi se
na vasa. Mi je mi vasa u vasa do-
godnja godnja u dika Katarina,
kad se vasa godnja vasa vidihe
bašt i Katarina bašt da se vasa u
Katarina. Mi je mi vasa mi bašt
vasa vidihe da bašt i bašt vasa u
vidihe godnja — od vasa godnja
vidihe da godnja Katarina, pa mi se
bašt u vasa mi vasa godnja vasa
vidihe od vasa, godnja bašt
vidihe, vasa i godnja vasa, od vasa
godnja, a mi je godnja vasa vasa
vasa godnja vasa godnja bašt u
vasa vasa, da se bašt mi bašt
godnja. Bašt vasa od vasa mi vasa
godnja od vasa i vasa vasa
vasa — vasa u godnja da bašt, a
mi bašt u vasa godnja vasa mi
vasa vasa i godnja vasa vasa bašt

KARAMPANA POBUČIJE

„PROLOG“
Kata i dva godnja vasa,
Kata mi godnja vasa bašt
za bašt, godnja „Prolog“
vasa godnja vasa godnja bašt,
Pa mi godnja bašt, bašt, bašt
Kata vasa godnja bašt,
Kata mi bašt godnja bašt
i bašt vasa godnja

POBUČIJE
Mogli mi vasa bašt mi vasa
vasa mi vasa mi vasa,
Kata mi godnja bašt i bašt
i bašt vasa i bašt,
vasa mi vasa godnja bašt
da se vasa mi vasa bašt

KARAMPANA
Da godnja godnja u vasa
mi vasa godnja i bašt godnja,
pa mi vasa godnja u vasa godnja

AJONE, CA CU MIU JA

Kata mi vasa
Kata mi vasa bašt
i bašt vasa
i bašt vasa

Kata mi vasa
Kata mi vasa bašt
i bašt vasa
i bašt vasa

Kata mi vasa
Kata mi vasa bašt
i bašt vasa
i bašt vasa

Kata mi vasa
Kata mi vasa bašt
i bašt vasa
i bašt vasa

Kata mi vasa
Kata mi vasa bašt
i bašt vasa
i bašt vasa

Taka KARAMPANA

PREDAVAN TILIZIAM

Kata mi vasa
Kata mi vasa bašt
i bašt vasa
i bašt vasa

Kata mi vasa
Kata mi vasa bašt
i bašt vasa
i bašt vasa

Kata mi vasa
Kata mi vasa bašt
i bašt vasa
i bašt vasa

Kata mi vasa
Kata mi vasa bašt
i bašt vasa
i bašt vasa

Kata mi vasa
Kata mi vasa bašt
i bašt vasa
i bašt vasa

Kata mi vasa
Kata mi vasa bašt
i bašt vasa
i bašt vasa

Kata mi vasa
Kata mi vasa bašt
i bašt vasa
i bašt vasa

Kata mi vasa
Kata mi vasa bašt
i bašt vasa
i bašt vasa

Kata mi vasa
Kata mi vasa bašt
i bašt vasa
i bašt vasa

Kata mi vasa
Kata mi vasa bašt
i bašt vasa
i bašt vasa

Kata mi vasa
Kata mi vasa bašt
i bašt vasa
i bašt vasa

Kata mi vasa
Kata mi vasa bašt
i bašt vasa
i bašt vasa

Takođe, 1912. godine izlazi petnaestodnevno *Proljeđe*: na-
predni omladinski list.

Odmah po osnivaњу Akcionarskog društva Bokeljska štam-
parija 23. januara 1908. godine почиње da izlazi *Boka: Glas-
nik za ošhe inšierese Bokelja*, koji se štampa ћирилицом и ла-
тиницом и означава почетак бокелјске журналистике. Први
уредник је био др Рудолф Сарделић, а издавач др Филип Лазар-
евић. Лист је излазио седмично (четвртком), а од броја 52 два
пута седмично (сриједом и суботом). Од 99. броја постаје ор-
ган Српске народне организације у Боки, а уређивање преузи-
ма Душан Вукасовић. Распуштањем ове организације лист је
престао да излази Последњи 153. број изашао је 30. децембра
1909. године. На политичку ојентацију листа значајно је ути-
цала цензура коју је аустријска власт ригорозно проводила.

Лист је, без сумње, успио да оствари своју функцију информисања и формирања јавног мњења у Боки Котљорској.

„Слобода је покренута тако што је Српско-црногорско литерарно и добротворно друштво почетком деведесетих година решило да успостави Српски књижевни и дрштвени клуб, који би се бавио искључиво културним, а не и потпорним активностима. Клуб је преузео библиотеку друштва и почео да прикупља књиге и новине из завичаја...“²⁴ *Слобода* је излазила у Сан Франциску, 1893. до 1906. године, а финансирао је и једно вријеме био власник Шпиро Радуловић родом из Мојдежа. Лист су уређивали: Шпиро и Крсто Радуловић, Лазар Турић, и Владимир П. Поповић. Од 1901. до 1904. године *Слободу* је уређивао Новљанин Вељко Радојевић²⁵, а лист је излазио петнаестодневно. Такође, Вељко Радојевић био је издавач и уредник листа *Српска независност*, који је излазио седмично почев од 25. марта 1904. године у континуитету до 1908. године. И један и друди лист веома успјешно информишу наше исељенике о стању у домовини, али с обзиром да је оскудна литература о бокелском исељеништву, изванредна су основа за истраживање свеукупног дјеловања Бокелја исељеника у Америци. Колико нам је познато поменуте наслове, иако некомплетне, поседује само Градска библиотека и читаоница Херцег-Нови.

²⁴ Видаковић Петров Кринка, Срби у Америци и њихова периодика, књ. 1, Београд, 2007, стр, 208

²⁵ Злоковић Максим, Вељко Радојевић, књижевник и фолклорист, Бока:зборник радова из науке, културе и умјетности, 1979, бр.11

Бокељску периодику међуратног периода карактерише појављивање неколико наслова листова који су били кратког даха. То су *Перашки њриџодни листи* (Ператс, 1933), *Бокељска зора* (Херцег-Нови, 1935), *Бокешки гласник* (Котор, 1921), *Јагранска слиража* (Ђеновићи, 1924), *Сокол* (Тиват, 1921) и *Соко* (Тиват, 1935). Међутим, вишегодишњи континуитет успио је да оствари лист *Глас Боке* (Котор, 1932-1941) чији је уредник био Душан Ј. Секуловић. Излазио је седмично, а публиковано је 414 бројева. Успјешно је информисао читаоце о актуелним догађајима у Боки, али је доносио и обиље информација из свијета. Значајан је број прилога из културне прошлости Боке Которске. Оснивањем Народног универзитета у Котору 1934. године поренут је *Гласник Народног универзитетског*, који је излазио до 1940. године, а уредник је био Предраг Ковачевић. У часопису су објављени значајни радови из културне прошлости Боке Которске. Сарадници су били. Антон Милошевић, Нико Луковић, Дионисије Миковић, Петар Шеровић, Душан Вуксан, Павао Буторац, Игњатије Злоковић... Неколико наслова, који су публиковани у међуратном периоду нијесмо пронашли у библиотекама са подручја Боке Которске, а ни у ЦНБ „Ђурђе Црнојевић“ на Цетињу. То су следећи наслови: *Парило* (Котор, 1933), *Перашки њриџодни листак* (Ператс, 1933), *Ријеч Боке* (Дубровник, 1938), *Соко* (Тиват, 1935) и *Узнички гласник* (Котор, 1921). Куриозитет је *Бока: мали народни календар*, који је уређивао Дионисије Миковић, а издавач је био Јово Секуловић у Херцег-Новом. Календар је штампан 1921. године чак у 4000 примјерака. Библиотека не посједује овај наслов. Остаје нада да је сачуван у некој приватној библиотеци. Постоје фотокопије наслова *Росика* (Игало, 1930-1931) и *Пејтеџола* (Котор, 1927). За овај период карактеристичан је и хумористички лист *Карамџана* (Котор, 1926-1941), који је излазио годишње.

Ратни услови наметнули су потребу благовременог информисања како на ослобођеној територији тако и на фронту. Отуда двије врсте периодичних публикација овог периода: листови политичких организација и партијских јединица. Из прве скупине издвајамо *Вијести*, које издаје Окружни одбор народноослободилачког фронта Боке у периоду 1944-1945. године, *Млада Бока*: лист уједињеног савеза антифашистичке омладине Боке за 1945. године и *Омладински билтен округа Боке* за 1944. године. Другу, много бројнију скупину, чине листови

партизанских јединица. Готово свака чета Прве бокешке бригаде издавала је свој лист. Поменућемо неке: *Орјен* (1945), *Оса* (1945), *Партизан* (1942), *Полећ* (1945), *Приморац* (1945) и неколико издања *Цейних новина*. Ови наслови умножавани су на гештетнеру, шапирографу или на писаћој машини и многи нијесу сачувани.

На окупираној територији публикована је непријатељска штампа. У Котору су на италијанском језику у периоду 1941-1943. године излазили: *Bocche di Cattaro*, *Notiziario economico bocchese* 1942. године и *Пољопривреда Боке Коџорске*, а за вријеме њемачке окупације 1944. године *Бокешки вјесник* и *Глас Боке*. Из послеријатног периода издвајамо следеће наслове: Бока: зборник радова из науке, културе и умјетности, Годишњак Поморског музеја, *Studia marina*, Приморске новине, Српски глас Боке, Хрватски гласник, Новске новине, неколико школских листова, билтени фестивала и манифестација... До сада је у Боки излазило више од 150 наслова серијских публикација.

Најновије откриће архивисте и завичајног истраживача Марије Црнић-Пејовић јесте *Алманах* на руском језику, умножен на писаћој машини и руком илустрован, који су издавали руски емигранти у Боки Которској, у периоду 1932-1934. године. Уредник је био Борис Игнатјев, а илустратор Тајјана Тарасова. Сачувано је само неколико оштећених бројева. Заступљени су у највећем броју књижевни прилози, спорт, прилози из других

наслова периодике, прилози хумористичког садржаја, туризам, а изричито се наглашава да се не објављују политички текстови.

- Чланци из серијских публикација (дневне новине и недјељници) чине збирку новинских исјечака – press clipping. Овај дио фонда је оформљен 1982. године, али нажалост чланци се односе само на Херцег-Нови. Није било финансијских могућности за селектовање press clipping-а и за остали дио територије Бокве Которске. До 1991. године новинске исјечке смо селектовали из серијских публикација са простора Југославије, а затим са територије Србије и Црне Горе. Текући press clipping селектујемо према истом критеријуму. Селектујемо чланке који се садржајно односе на Херцег-Нови, или су аутори из Херцег-Новог. Услугу селектовања чланака из србијанске периодике за нас обавља специјализована београдска агенција за израду press clipping-а, а селекцију чланака из црногорске периодике обављају књижничари Библиотеке, на основу својих и примјерака Централне народне библиотеке „Ђурђе Црнојевић“ на Цетињу, а чувају се у форми фотокопије. Заступљено је 76 наслова серијских публикација: новина, листова, недјељника, ревија... са територије Црне Горе и Србије. Збирка садржи готово 80000 јединица. Новински исјечци су сређени хронолошки и за сада су само на тај начин претраживи. Чувају се у регистраторима и још увијек, нажалост, нијесмо приступили стручној обради.

- Са информационог становишта изузетно значајан сегмен Завичајне збирке јесте Збирка чланака и прилога из научне и стручне периодике, која до сада броји неколико хиљада јединица, архивираних у електронској и папирној форми. Радови су селектовани из наслова серијских публикација из фондова националних библиотека: Народне библиотеке Србије и Централне народне библиотеке „Ђурђе Црнојевић“, а обрађују се de visu. При обради монографских и серијских публикација, те радова из научне периодике формира се база дезидерата на основу цитиране грађе, или на други начин добијених информација, која је основ за даље библиографско истраживање и прикупљање цитираних радова. Електронска база дезидерата броји неколико хиљада библиографских јединица. Трагом фус нота скенирамо и у папирној форми чувамо стручно обрађене чланке. Наслове научне и стручне периодике за коју има индиција да садрже у већем проценту прилоге, који садржајно или према ауторству припадају Збирци, истражујемо систематично, дакле од првог до последњег годишта. Тако смо до сада прегледали преко 170 000 страница, селектовали, скенирали и архивирали у електронској и папирној форми више хиљада радова из следећих наслова периодике: Записи, Историјски записи, Стварање, Архивски записи, Гласник цетињских музеја, Архив: часопис Архива Југославије (Београд), Археографски прилози (Београд), Балканика: годишњак Балканолошког института САНУ (Београд), Гласник Српског археолошког друштва Ср-

бије (Београд), Историјски часопис (Београд), Старинар (Београд), Зоограф (Београд), Нумизматичар (Београд), Књижевна историја (Београд), Истраживања (Нови Сад), Историја 20. века (Београд), ПТТ (Београд), Зборник радова Византолошког института (Београд), Звук (Београд), Наслеђе (Београд), Мешовита грађа (Miscelanea) (Београд), Споменик (Београд), *Balcanoslavica* (Београд), *Istorijski glasnik* (Београд) и Наше старине (Београд).

- Документационо-информациони службени материјал, умножен шапирографисањем, ксероксирањем или неком другом техником копирања, као документа трајне вриједности, која се односе на рад општинских органа, институција, удружења, друштвено-политичких организација, школа... прикупљамо без селекције, тим прије, јер ова врста библиотечког материјала не припада архивској грађи и не подлеже одредбама Закона о обавезном примјерку, не може се наћи у фондovima националних библиотека, нити се може набавити путем куповине. То су: годишњи или дугорочни програми развоја, јубиларни говори, прославе, анализе рада, пројекти, статuti, наставни планови ...
- Некњижни библиотечки материјал Завичајне збирке Боке Которске обухвата: рукописе, фотографије, разгледнице, музикалије, атласе, мапе, гравире и ситан библиотечки материјал. „Сваки аутограф, без обзира да ли је писан руком, или писањом машином, да ли је први примерак, копија са исправкама, препис „на чисто“, лични или туђи, превод, интегралан текст, или вештачка целина, целовит или фрагментаран, представља духовни производ аутора и уникатан је за библиографа“²⁶. За сада у фонду Збирке се чува занемарљив број јединица ове грађе, са изузетком ситног библиотечког материјала.

Сличну судбину, као и у другим срединама, ова грађа има и у Боки Которској. Према нашим сазнањима значајне збирке налазе се у приватним библиотекама у Боки Которској, али и ван завичаја у власништву појединаца, колекционара и истраживача, или државних и научних институција. Илустративан је примјер картографске колекције Ђорђа Радивовића, колекционара и веома доброг познаваоца историје картографије Боке Которске. „Осим великог рукописног плана Котора, у збирци се налазе искључиво штампане старе географске карте, и то у техници бакрореза, од шездесетих година XVI века до првих де-

²⁶ Вранеш Александра, Рукописна грађа у завичајним фондovima, У: Стање и перспективе развоја завичајних фондова: зборник радова, Чачак, 2004, стр. 63

радњу са локалним штампаријама и асоцијацијама, као организаторима бројних, разноврсних програма и манифестација, као и појединцима, који нам самоиницијативно из других општина бокељских достављају овај материјал.

1908. godina. Pogled sa obale na gradsku luku, izdanje M. Popović - Herceg Novi

Збирка садржи: 1413 каталога, 2036 плаката, 1558 јединица различитог пропагандног материјала, 2144 позивнице, затим значајан број диплома, захвалница, разгледница углавном новијег датума и збирка старих разгледница у дигиталном формату. Материјал је смјештен на неодговарајући начин, јер не посједујемо простор, нити потребан мобилијар. Није стручно обрађен, већ само хронолошки разврстан и на тај начин доступан за коришћење. У догледно вријеме, првенствено због недостатка простора, неће бити могуће на адекватан начин смјестити ову грађу, нити извршити стручну обраду.

СТРУЧНА ОБРАДА

Завичајна библиотечка збирка Боке Которске у Херцеговској библиотеци је успостављена 1982. године. Са прикупљањем библиотечног материјала за Завичајну библиотечку збирку Боке Которске почели смо 1982. године, па се ова година може сматрати почетком рада на Збирци. Наиме, из основног фонда Библиотеке повучени су наслови, који се према критеријумима сврставају у Збирку. Нажалост, издавањем фонда нијесу преинвентарисани примјерци у књигама инвентара, а значајан број је послје неколико година накнадно издвојен. Приликом ревизије основног фонда, која је завршена 2006. године, у књигама инвентара су уписане забиљешке о преинвентарисању сваке библиотечке јединице, а новоформиран Завичајни фонд добио је нову електронску инвентарну књигу.

Имајући у виду структуру, тематску и типолошку разнородност завичајног фонда, који представља полазиште за свеукупно изучавање свих видова живота средине, с разлогом је добио назив „национални фонд у малом“. Приликом стручне обраде примјењују се сви прописи библиотечке науке и библиотечко-информационе дјелатности: међународни стандарди за библиографски опис свих типова грађе, донесени у оквиру Ифлиних пројеката Универзалне библиографске контроле (UBC), који обухвата ISBDM, ISBDS, ISBDA, UNIMARC (Јединствени комуникациони формат за машински читљиво каталогизирање, кодирање и пренос података), UDK и детаљна предметизација.

Фонд Завичајне библиотечке збирке Боке Которске обрађен је уз примјену свих наведених међународних стандарда, најприје у форми лисних каталога, а од 1989. године електронски. Електронска библиографска база података представља координирани систем, који обједињује функције више лисних каталога, истовремено интегришући локацијске податке и сигле, што обезбјеђује већу доступност публикације.

За аутоматизацију Завичајне збирке Боке Которске примијењен је софтверски систем CDS/ISIS, програм који је UNESCO препоручио као стандардизовани програм усаглашен са методологијом Генералног информационог програма на међународном нивоу. ISIS је заснован на базним међународним стандардима, односно усаглашен са међународним и националним правилима и стандардима за пословање библиотека. То је општи систем за обраду, меморисање и коришћење информација, који је заступљен у преко 130 земаља свијета, са многобројним језичким верзијама, имају осталог за нас веома важна могућност употребе ћириличног и латиничног писма. По мишљењу стручњака вриједност овог програмског пакета јесте коришћење библиографских записа ISO 2709, стандарда са импортом и експортом података, специјалним терминолошким рјечником и варијабилним бројем поља, односно варијабилном дужином поља. Центар за научне информације и рефералну дјелатност Народне библиотеке Србије у Београду урадио је посебну апликацију CDS/ISIS под називом BIBLIO²⁹, која омогућава стручну обраду: монографских публикација, часописа, аналитичку обраду чланака из серијских публикација, докторских, магистарских и дипломских радова, пројеката, патента, стандарда, картографског материјала и успостављање датотека биографског и лексикографског карактера. Програм има посебне погодности за завичајне фондове, јер на једноставан начин омогућава израду специјалних и персоналних библиографија са аутоматском изградом свих

²⁹ Биљана Косановић, Нада Поповић, Србислав Букумировић, Библио: програм за аутоматизацију библиотечког пословања, Београд, 1997.

потребних регистара. Опис публикације подразумијева широк опсег библиографских података, који уз аутоматизовано формирање низова одредница, дају посебну димензију у претраживости података. Наиме, уз коришћење великог броја префикса омогућено је формирање низова адекватних одредницама: ауторског, предметног, стручног, хронолошког, топографског и насловног каталога, али и претраживост података о издавачу, мјесту издања или штампања, односно, претраживост кључних ријечи из наслова, напомена и садржаја, чак и у падежу. Посебну информациону димензију представља аналитички опис публикација типа зборника и публикација које једним дијелом садржаја припадају Збирци. Аналитички опис многоструко увећава број информација о публикацији, примјера ради, сваки појединачни рад зборника аналитички је обрађен и сваки податак претражив.

Више од 20000 библиографских јединица обрађено је за Завичајну библиотеку збирку Боке Которске, од чега више од 13000 у електронском каталогу, као и више од 10000 јединица у електронској бази легата. То је разлог што су Збирка и електронски каталог незаобилазан извор података за велики број истраживача, који се баве изучавањем Боке Которске.

На темељу библиографског истраживања за Завичајну библиотеку збирку Боке Которске настао је велики број, готово 5000 иницијалних електронских записа дезидерата, који представља опсежан попис наслова за принављање Збирке.

Библиографске јединице, које Библиотека не посједује у Збирци, по могућности скенирамо, односно копирамо, а када то није могуће обрађујемо *de visu* из фонда друге библиотеке и означавамо сиглом библиотеке чијем фонду припадају. Ове информације су посебно значајне за кориснике Збирке јер их упућују на библиотеку гдје могу користити тражену грађу, али њихов значај превасходан је јер представљају зачетак централног електронског каталога Боке Которске, који би, у будућности, требало да обједини електронске завичајне базе осталих народних библиотека у Боки Которској, као и фондове библиотека легата и црквене фондове са подручја Боке Которске.

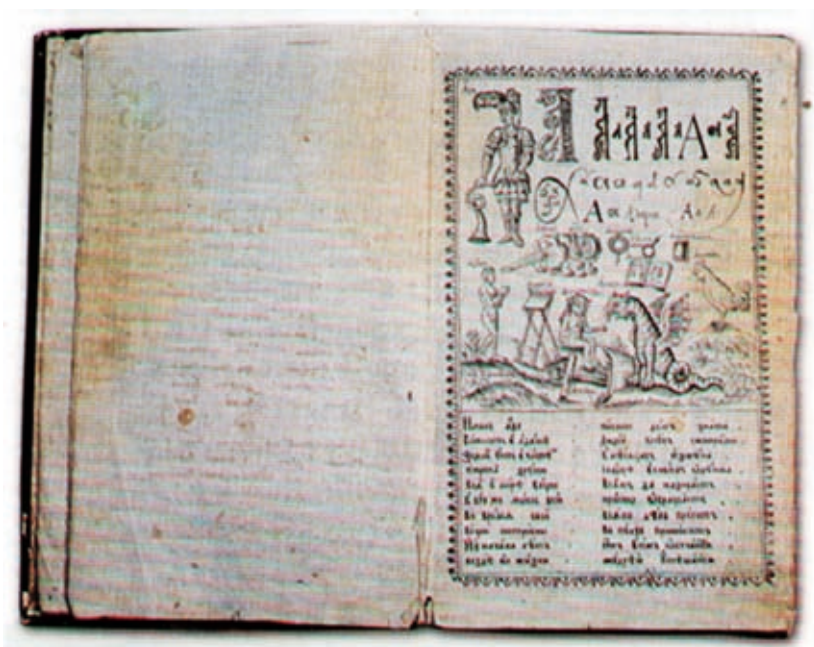
Прихватањем регионалног концепта Збирке, на најбољи начин би се реализовао темељни принцип Универзалне библиографске контроле да се библиографска јединица обради у складу са јединственим правилима, на једном мјесту и да биде доступна свима.

У духу овог концепта библиотекари ЈУ Градска библиотека и читаоница Херцег-Нови реализовали су стручну обраду следећих фондова:

БИБЛИОТЕКА МАНАСТИРА САВИНА

Свјетовни дио фонда Савинске библиотеке, садржи 4104 библиографске јединице, од чега 1312 јединица серијских публикација и 2792 јединице монографских публикација. Садржај фонда библиотеке Манастира Савина неоспорно је богат и вишеструко интересантан и осмишљен са циљем не само духовног уздицања, већ и интелектуалне еманципације савинских монаха. Уз богату теолошку литературу садржи и мноштво наслова белетристике, речника, историјских читанки и популарне литературе. У категорији старе и ријетке књиге налази се нешто више од 100 наслова, од којих издвајамо: *Cinsiderations chretiennes pour tous les dimanches* (Brusselle, 1701), аутора R. P. J. Crasset-a, затим *Histoire universelle* (Amsterdam, 1708), *Oeuvres completes de J.J. Rousseau* (1792) у 14 томова, Монтеѕкјеов *De l'esprit des loix* (1759), *Dictionnaire complet francois et russe* (St. Petersbourg, 1786) у два тома...

Изузетно је драгоцјен фонд серијских публикација, 184 наслова на српском, руском, латинском, италијанском и њемачком језику. Садржи скоро све значајније наслове црквене периодике од друге половине 19. вијека надаље, као и значајне наслове руске периодике: *Собрание лучших сочинения* (Москва, 1762), *Полиитическои журнал* (Москва, 1796), *Христијанское чїение* (Санктпјетербурџ, 1823), *Православни собеседник* (Казан, 1859)...

Буквар, Москва 1692. 5.

Фонд је библиографски обрађен према међународним стандардима ISBDM, ISBDS и класификован према UDK, у електронској форми програма CDS/ISIS апликација БИБЛИО. Библиотека Манастира Савина једина је црквена библиотека у Црној Гори обрађена на стручан начин и у електронској форми.

Значајнији дио Савинске библиотеке, који обухвата рукописне, богослужбене, старе књиге и инкунабуле, био је предмет интересовања бројних истраживача који су писали о Манастиру Савина и Савинској библиотеци. Међу првима помен о Библиотеци налазимо у аутобиографском дјелу протосинђела Кирила Цвјетковића, који је пишући о пожару у Манастиру Савини 1897. године забиљежио следеће: „изгоре и у пепео се претвори многа златокана одјејанија црквна, крстови оковани, књиге од велике важности, многа сребрна кандила...“³⁰. Никанор Ружичић 1894. године у *Извјештају Српском археолошком друштву* пише о Савинској библиотеци „... кресе је не само печатане, старе и нове књиге на разним језицима, него и неколико србуља, рукописа најстаријих доба“. Бокелски учитељ и истраживач културне прошлости Боке Которске Младен Црногорчевић³¹ затекао је у Савинској библиотеци 1901. године попис књига Библиотеке, датиран 1893. године, који нажалост више није у фонду Библиотеке.

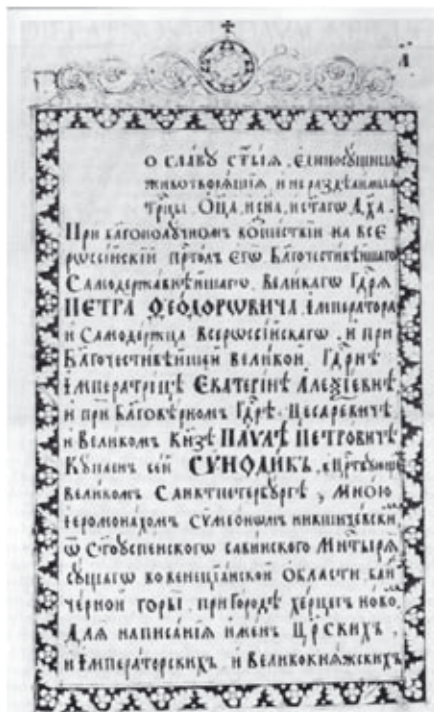
Корице Јеванђеља из 17. вијека

³⁰ Автобиографија протосинђела Кирила Цвјетковића и његово страдање за православље, приредио Димитрије Руварац, Београд, 1898

³¹ Младен Црногорчевић, Манастир Савина у Боци Которској, Београд, 1901

Црногорчевић је пописао 44 књиге (инкунабуле, србуље и рукописне) и 25 хрисовуља, писама, окружница, синђелија, ревносно препишујући записе са књига. 1977. године Димитрије Богдановић је урадио инвентар рукописа Савинске библиотеке, који садржи 37 рукописа датираних од 14-18. вијека и објавио их у студији Дејана Медаковића³². Захваљујући исцрпним истраживањима проте Васа Ивошевића³³ сазнајемо да су међу дародавцима били: гроф Сава Владиславић, дипломата на двору руског цара Петра I, који је 1738. године тестаментом завјештао књиге Манастиру Савина, затим протосинђел Кирило Цвјетковић, родом из Баошића, који је пред смрт 1857. године, у спомен свог пострига у Манастиру Савина, приложио књиге за Библиотеку, архимандрит Леонтије Аврамовић из Требиња „ради душевне ползи у будушчије роду“ поклоно: Октоих (1729), Баронијеје анале (1719), Посни Триод (1732), а посебан допринос богаћењу фонда Савинске библиотеке дали су јеромонах Симеон Марковић Драгуличић и епископ Герасим Петрановић.

Синодик Манастира Савина из 1762. г.

³² Дејан Медаковић, Манастир Савина: Велика црква: ризница: рукописи, Београд, 1978

³³ Васа Ивошевић, Библиотека Манастира Савина, Бока: зборник радова из науке, културе и умјетности, бр. 21-21/1999

Као најдрагоцјеније егзампларе поменућемо *Савинску крмчију*, рукописну србуљу из 16. вијека, коју су у Манастир Савину донијели херцеговачки калуђери из Манастира Тврдош. Запис са књиге документује да је припадала херцеговачком митрополиту Силвестру, који је 1603. године поклонио Манастиру требињском. Руски канониста др Александар Павлов, професор московског универзитета, тврдио је да нема новца којим би се платила *Савинска крмчија*. О рукописним књигама Манастира Савина писали су и: Нићифор Дучић³⁴ и епископ Герасим Петрановић³⁵. У фонду штампаних књига највише је богослужбених: октоиха, требника, молитвеника, псалтира, јеванђеља... Издвајамо: Празнични минеј Божидара Вуковића, који је у Венецији штампао јерођакон Мојсије 1538. године, затим Јеванђеље из 1762. године, скупоцјене израде, сребром оковано, које је Манастиру приложио Михаило Требињац. Посебну историјску вриједност има Буквар, штампан у Москви 1692. године, из којег је учио владика и господар црногорски Петар II Петровић Његош.

ФОНД БОГОСЛУЖБЕНИХ КЊИГА ИЗ ПРАВОСЛАВНИХ ЦРКАВА (ОПШТИНА ХЕРЦЕГ-НОВИ)

Попис књижног фонда православних цркава са подручја Општине Херцег-Нови³⁶ извршио је 1985. године Веселин Песторић, у то вријеме директор ЈУ Градска библиотека и читаоница Херцег-Нови. Пописом је обухваћен фонд 31 православне цркве. Изузетак је фонд богослужбених књига Манастира Савина, јер су књиге биле упућене на конзервацију. Аутор је пописао и стручно обрадио 525 јединица библиотечке грађе из категорије старе и ријетке књиге, углавном богослужбених: јеванђеља, апостоли, служабници, требници, минеји, октоиси, псалтири, часослови... Пописао је 7 рукописних књига: Псалтир с последовањем (1520, Риза пресв. Богородице - Бијела), Луштичка читуља (Б. г., св. Никола - Радованићи), Кртољски требник (Б. г., власништво Васка Костића - Тиват), Номоканон епитимијин (Б. г., св. Арханђел Михаило - Клинци), Октоих (фрагмент, Б.г., Покров пресв. Богородице - Кумбор), 2 Требника (фрагменти, Б. г., св. Арханђел Михаило - Клинци). Од штампаних књига издвајамо: Октоих првогласник (Цетиње, 1494), Октоих петогласник (Ве-

³⁴ Нићифор Дучић, *Крмчија савинска*, Шематизам Епархије бококоторско-дубровачке и спичанске, Задар, 1883, стр. 30-31

³⁵ Герасим Петрановић, *У М(анастиру) Савини*, Шематизам Епархије бококоторско-дубровачке и спичанске, Задар, 1879, стр. 27-29;

Герасим Петрановић, *Рукописне књиге у М. Савини*, Српско-далматински магазин за годину 1868, Задар, 1868

³⁶ Веселин Песторић, *Попис књижног фонда православних цркава са подручја Општине Херцег-Нови*, Бока: зборник радова из науке, културе и умјетности, бр. 25/2005

неција, 1537), *Минеј празнични* (Саз Себеш, 1580), *Служабник* (Венеција, 1538), *Минеј празнични* (Венеција, 1538), *Служабник* (Горажде, 1519), *Јеванђеље* (Београд, 1552), *Триод посни* (Скадар, 1561), *Триод цвјетни Лазаревац* (Скадар, 1690) и *Јеванђеље* (Лавов, 1690). Рад на овом попису подразумијева добро познавање садржаја богослужбених књига, знање црквено словенског језика, јер је аутор многе примјерке затекао у расутом стању, а многе је било тешко идентификовати због тешких оштећења узрокованих влагом, дејством инсеката и књижких мољаца. Посебно знање, вјештину и стрпљење захтијевало је рашчитавање бројних записа на маргинама књига, који представљају посебност овог фонда, јер откривају, или потврђују сазнања о значајним догађајима или личностима. Аутор је о записима написао: „Биће вишеструко интересантни за културну и научну јавност. Они доносе причу, не само о провинијенцији књиге, већ и о дародавцу, о културним емисарима, о љубави набављача према Боки, о развијеном схватању потребе за књигом, о културним и политичким утицајима и везама Бокеља са свијетом, о Бокељима (најчешће поморцима) који су из бијела свијета довлачили у свој завичај културна добра и тиме чинили да Бока ни у чему не заостаје за развијеним центрима Европе... Записи су својеврсна хроника Боке у којима се помињу свештеници, поморци, и други народни прваци, прегаоци на свеукупном народном напретку.“³⁷

БИБЛИОТЕКЕ ЦЈЕЛИНЕ (откупљене, конфисковане, поклоњене, завјештане) У ХЕРЦЕГ-НОВОМ

Другу половину 19. вијека и прву половину 20. вијека обиљежили су угледни Бокељи, који су завјештавали своју имовину или дио имовине, у виду колекција (музејских и библиотечких) свом завичају. Примјери су бројни, многе задужбине на најљепши начин подсјећају на добротворе који су их основали, али нажалост није мали број ни оних о којима се није бринуло на одговарајући начин.

Предмет нашег интересовања су библиотеке цјелине (*corpus separatum*), које по дефиницији представљају откупљене, поклоњене или тестаментом завјештане личне библиотеке, чији су власници били познати књижевници, научници, библиофили, јавни и културни посленици. То су посебно драгоцјени фондови, који су потврда интересовања и интелектуалног рада власника, који често своје библиотеке сматрају својим животним дјелом, али на неки начин илуструју и културне и историјске прилике завичаја, без којих је понекад тешко сагледати и изучавати Боку Которску. Стога библиотеке цјелине недвосмислено припадају Завичај-

---

³⁷ Ibid.

ној збирци. Нажалост немамо податке о библиотекама цјелинама које посједују друге библиотеке са подручја Боке Которске, као ни за оне које су приватно власништво. Поменућемо библиотеке цјелине, које су власници завјештали или поклонили Херцег-Новом, или су откупљене, односно конфисковане.

У ЈУ Градска библиотека и читаоница Херцег-Нови чува се шест легатских колекција, које су стручно обрађене по међународним стандардима библиографске обраде ISBDM, ISBDS и систему UDK. То су библиотеке: др Душана Петковића, Вељка Радојевића, Ђура и др Сање Суботић, Илије Зековића, Милоша Ковача и Мираша Мартиновића.

Легат др Душана Петковића³⁸, доктора историјских наука, и обимом и садржајем завређује посебну пажњу. Ријеч је о изузетно вриједној

³⁸ Душан Петковић (? - 1986)

колекцији књига на страним језицима, која броји 5500 јединица библиотеке грађе, а у Херцег-Нови је допремљена из Аргентине. „Према Универзалној децималној класификацији, структура легата је следећа: општа група 164 публикације, филозофија 113, религија 167, друштвене науке 1067, природне науке 40, примијењене науке 170, умјетност 212, књижевноост, лингвистика и филологија 1367, географија, историја, биографија 2112 публикација. Заступљене монографске публикације писане су на више од 20 језика и то: на њемачком 73, руском 103, енглеском 333, италијанском 674, француском 1992, а на шпанском 2362 публикације. Категорију стране и ријетке књиге чине издања старија од 1867. године, а у легату их има 619.³⁹

Илустрације ради навешћемо само неколико најзначајнијих наслова: критичко издање Петрарке аутора Александра Велутела, штампано у Венецији 1550. године, књига теолога Лодовика Гранатензиса „*Silva locorum qui frequenter concinibus occurrere solent*“ штампана 1586. године, „*Delle glorie di Sisto Quinto*“ из 1588. године, „*De urbibus*“ Стефана

³⁹ Невенка Митровић, Легат др Душана Петковића, Бока: зборник радова из науке, културе и умјетности, бр.23/2003

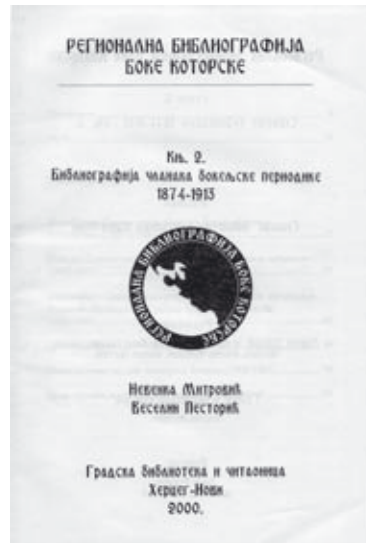

Бизантинија, штампано 1694. године, „Illyrici sacri“ Daniele Farlati, Venetiis, 1721, Тацитове анале паришко издање у два тома 1786. године, Сабрана дјела француског филозофа из круга енциклопедиста Хелвецијуса, штампана у Паризу 1795. године, Вочтер штампан у Амстердаму 1788. године, „Biblia sacra“ штампана у Мадриду 1799. године. Из друге половине 18.в. датира и једина рукописна књига у легату „Provincia de Mdrid“ на шпанском језику.

У Архиву Херцег-Новог похрањене су библиотеке: Ника Ђоновића, Шпира Познановића, Тома Крстова Поповића, Марка Цара, Мирка Комненовића, Вељка Ломбардића и Библиотека Српске закладне поморске школе Бошковић, Ђуровић, Лакетићке у Србини.⁴⁰

ИЗДАВАЧКА ДЈЕЛАТНОСТ

Програмска орјентација издавачке дјелатности Библиотеке темељи се на принципу завичајности, односно публиковању наслова из културне прошлости, традиције и живота Боке Которске, као и стручних издања везаних за библиографски рад у оквиру пројекта Завичајна библиотечка збирка Боке Которске. Циљ издавачке дјелатности јесте да популаризује бокелске теме, личности и ауторе. Издавачку дјелатност, за сада смо осмислили у три сегмента: публиковање часописа *Бока: зборник радова из науке, културе и умјетности* и двије едиције: *Регионална библиографија Боке Которске* и *Едиција Завичајна ризница*.

⁴⁰ Архив Херцег-Новог, Херцег-Нови, 1984.

Бока: зборник радова из науке, културе и умјетности – У низу репрезентативне Збирке бокелске периодике, која броји више од 150 наслова: часописа, листова, новина, алманаха, календара, забавника, шематизама ..., Бока: зборник радова из науке, културе и умјетности заузима значајно мјесто. Часопис излази једанпут годишње, а покренут је 1969. године. До сада је публиковано 29 бројева. Публиковање часописа ЈУ Градска библиотека и читаоница Херцег-Нови је преузела 1999. године, последице десетогодишње паузе у излажењу, и до сада публиковала 9 бројева. Концепција часописа се није мијењала, изузев незнатних техничких интервенција.

Програмски концепт часописа Редакциони одбор је изложио у првом броју: „ Бока Которска, као географска одређеност, због више феномена који је одређују, пружа данашњој науци неисцрпан мајдан за њено посматрање и проучавање и то у областима више научних грана и дисциплина. Насељена још у прва времена, она је као географска територија постала арена на којој су се смјењивале цивилизације и културе, те је у ономе што је зуб времена очувао подарила науци изванредне могућности да своја открића потврди, као и да са неких подигне вео тајновитости. У корак са техником и све савременијим методама испитивања њена ће неисцрпност и значај све више расти. Из тог разлога, а из оног другог – да се покаже да Бока Которска није само туристички бисер због својих природних љепота, већ због своје богате културне прошлости, радни колектив Завичајног музеја у Херцег-Новом осјетио је као неопходност да покрене ову своју едицију, како би необавијештеним пружио могућност да Боку Которску свестраније упознају, а научнике подстакне на сарадњу, размјену мишљења и полемику.“⁴¹

До сада је у зборнику објављено више од 500 радова, на више од 9000 страница, међу сарадницима појављују се имена познатих научника и истраживача, заљубљеника у Боку Которску. Сарађивало је више од 160 аутора. Зборник је резултат мултидисциплинарног истраживања регије Боке Которске за који можемо са сигурношћу рећи да је одговорио постављеним захтјевима и постао незаобилазан извор података за сваког истраживача Боке Которске. Први уредник је био археолог Илија Пушић, а надаље часопис су уређивали: етнолог Марија Црнић-Пејовић, архивиста Милан Сијерковић, а од 2002. године професор Веселин Песторић.

Заступљени су радови из: историје, културне историје, умјетности, археологије, поморства, туризма, спорта, демографије, биографије, библиографије, био-библиографије знаменитих Бокела...

⁴¹ Бока: зборник радова из науке, културе и умјетности, Херцег-Нови, бр. 1/1969, стр. 1

У двоброју 21-22/1999. године објављена је библиографија чланака Зборника⁴², која обухвата 366 јединица обрађених по ISBDA стандарду, а класификованих по UDK систему. Библиографија садржи ауторски и предметни регистар и кориснику омогућава лако сналажење и брзу и прецизну информацију. Зборник је познат научној јавности, веома цитиран у стручним и научним радовима, а у циљу његове шире афирмације постављен је у пуном тексту на web site Библиотеке.⁴³

Регионална библиографија Боке Которске – „Библиографија је један од значајнијих видова формирања свијести о писаним достигнућима и резултатима прошлости, а одликује се строгим научним захтјевима у погледу метода истраживања, прикупљања и обраде грађе коју пописује.“⁴⁴

Бока: зборник радова из науке, културе и умјетности, Херцег-Нови, бр. 1/1969, стр. 1

Регионална библиографија Боке Которске конципирана је као едиција 4 серије:

Серија А – Библиографије монографских публикација

Серија Б – Библиографија чланака из серијских публикација

Серија Ц – Биобиблиографије

Серија Д – Библиографија исељеништва Боке Которске.

У оквиру прве Серије Б публикована је једна књига – Библиографија чланака бокелске периодике ; књ. 2; 1874-1913., чији су аутори Невенка Митровић и Веселин Песторић. Заступљени су следећи наслови: *Шемањизам Епархије бококојторско-дубровачке и сичанске : 1874-1912*, (911 библиографских јединица), *Бока Которска: мали српско-нородно-књижевни забавник: за српску младеж : 1882-1883*, (53 библиографске јединице), *Извјештај о Српској морейловској закладној школи Бошковић – Буровић – Лакејићке: 1884-1885*, (15 библиографских јединица), *Српски маџазин: 1896-1897*, (99 библиографских јединица), *Бока: гласник за ошће интересе Бокеља: 1908-1909*, (3497 библиографских јединица), *Бока: велики илустрирани календар 1909-1914*, (273 библиографске јединице). Сви наслови су обрађени по међународним стандардима библиографске обраде, без селекције, библиографије прате исцрпни регистри; ауторски, насловни, предметни и топографски. „У цјелини из рукописа произилази високо професионалан и веома брижљув рад“ написао је у

⁴² Невенка Митровић, Веселин Песторић, Бока: зборник радова из науке, културе и умјетности: 1969-1988: библиографија, Бока: зборник радова из науке, културе и умјетности, Херцег-Нови, бр. 21-22/1999, стр. 7-95

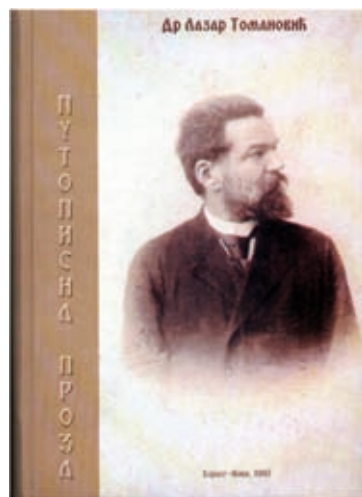
⁴³ www.bibliotekaherceg-novi.org.rs

⁴⁴ Здравка Радуловић, Улога завичајниг збирки у процесу библиографских истраживања, Библиографски вјесник, Цетиње, бр.1-2-3/2003, стр. 288

рецензији књиге др Милош Милошевић, а други рецензент професор и библиограф Видак Рајковић пише: „Ова библиографија је детаљно, заиста детаљно, обухватила прилоге у наведеној периодици и ставила их у виду класификованог пописа будућем истраживачу на располагање. Циљ библиографије је да срећеним пописом скрати пут истраживачу ове грађе. Ова библиографија је на модеран начин, по савременим стандардима одговорила на овај задатак: исцрпним биљежењем, напоменама гдје је било потребно за ближе одређење предмета прилога или за идентификацију аутора, класификацијом по Универзалној децималној класификацији, и то у детаљној подјели, што ће омогућити да се сва будућа грађа истих истраживача и оних што ће доћи касније може комотно уносити у базу података. Тако ће будући истраживачи политичког, управног, културног, спортског живота Боке Которске, истраживачи културног наслеђа и црквених послова, историчари, или трагаоци за породичним историјама и правима, сви који ће се интересовати за неки појавни облик живота, наћи у овој библиографији најкраћи и најсигурнији пут до грађе.“⁴⁵

Едиција Завичајна ризница – садржи три наслова монографских публикација:

- *Автобиографија протојеромонаха Кирила Цвјетковића и његово страдање за правослађе*, фототипско издање из 2004. године, коју је приредио Проф. др Горан Максимовић, првијенац је у Едицији Завичајна ризница.

⁴⁵ Невенка Митровић, Веселин Песторић, Регионална библиографија Боке Которске. Књ. 2. Библиографија чланака бокелске периодике 1874-1913, Херцег-Нови, 2000, стр. 3

Књигу је првобитно издала Српска краљевска академија у Београду 1898, а приредио Димитрије Руварац. „Константин Цвјетковић рођен је у Баошићима 1791. године. Као седамнаестогодишњак, примио је узвишени монашки чин и до краја живота остао непоколебљив у својој вјери и љубави према свом народу, упркос тешким искушењима које је достојанствено подносио у аустроугарским казаматима готово 25 година. Није му услишена чак ни једина жеља да последње дане проживи у своме „отечеству- Боки от Котора“. Био је савременик великих историјских промјена под млетачком управом, затим француском па аустроугарском, а као лични секретар владике Венедикта Краљевића и свједок покушаја унијаћења Далматинске православне епархије. „Автобиографија ...“ јесте драгоцен хроника историјских збивања у Православној цркви, те потресна прича и можда непоновљив примјер страдања, које је било цијена истинског патриотизма и непоколебљивости у вјери. Дјело припада књижевној традицији документарно умјетничке прозе његоване и код бокелских аутора током читаве једне епохе.

- ***Путописна проза Лазара Томановића*** – Др Лазар Томановић је научној јавности познат као предсједник Владе Црне Горе у вријеме краља Николе I Петровића и аутор студије „Петар II Петровић Његош као владалац“. Проф. др Горан Максимовић сакупио је из српске периодике објављене Томановићеве путописе и приредио их у књизи Путописна проза Лазара Томановића. Многи од његових путописа, писани у епистоларној форми, по ријечима Проф. Максимовића сврставају се у најљепшу путописну традицију српске књижевности 19. вијека. „Са једне стране су то путописно-белетристички текстови који говоре о доживљајима, сликама и утисцима са путовања, а са друге стране су то документарно-умјетничке, научне расправе у којима путописац жели и да тај простор представи и из историјске, географске, етнографске, језичке и сваке друге перспективе...“⁴⁶
- ***Медитеранска загонетка*** аутора Слава Стојковића публикована је у суиздаваштву са београдском издавачком кућом Нолит. Медитеранска загонетка је настала на темељу десетина хиљада страница релевантне литературе о Боки Которској, коју је аутор годинама ишчитавао.

⁴⁶ Горан Максимовић, Подстицајни путописи, Билтен Међународног сајма књига Трг од књиге, бр. 3/2007, стр. 24-25

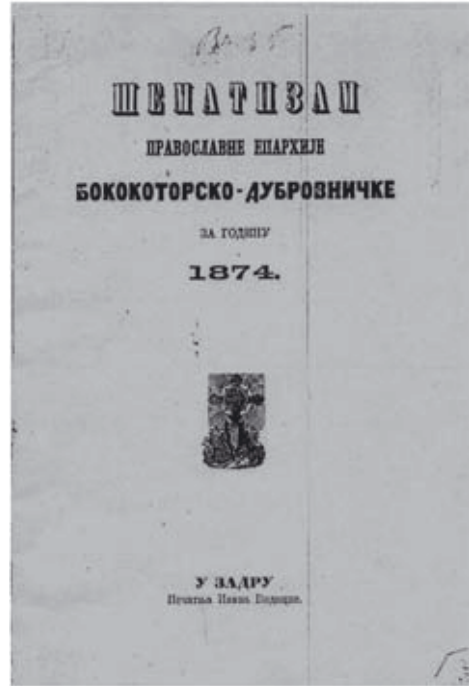

Прочитану литературу саопштава кроз текст, а не у фус нотама потенцирајући популарни карактер књиге. Књига је свеобухватан популаран преглед историје и културне историје Боке Которске. У форми лагане приче, пријемчиве за читаоца, аутор нуди сијасет података, који ће читаоцу приближити бурну историју Боке, помоћи да одгонетне како је Бока одолијева-ла онима који нијесу долазили као добронамјерни путници, како је опстајала и остајала своја, како се бранила од туђинске власти и негативних утицаја и прихватала само праве културне и цивилизацијске вриједности.

ДИГИТАЛНА КОЛЕКЦИЈА

Фондови Завичајне збирке Боке Которске су затвореног типа, користе се под посебним условима, искључиво у читаоници Библиотеке. Наиме, значајан број библиографских јединица су уникатни примјерци, а физичко стање појединих публикација захтијева посебан однос. Веома селективно се одобрава фотокопирање или скенирање, како би их донекле заштитили од даљег пропадања.

На темељу Акционог плана за е-Европу, донесеног 2001. године у Лунду, који препоручује да „европско културно и научно наслеђе буде видљиво и доступно у дигиталном облику“ библиотеке нашег региона ужурбано почињу са дигитализовањем својих најзначајнијих збирки. То је свакако био подстицај и за ЈУ Градска библиотека и читаоница Херцег-Нови, која је управо у овој могућности препознала начин заштите и адекватног коришћења и приступа фондовима, а самим тим и њиховог популаризовања. Преношењем у дигитални формат завичајни фонд за-

твореног типа, са готово музејским третманом, трансформише се у отворен и релативно лако доступан фонд, не само за чланове Библиотеке већ и за кориснике широм свијета. Међутим, закључци IFLA-е и ICA-е су јасни „дигитални облик само утолико штити оригинал што смањује степен његовог оштећења.“⁴⁷

Ипак, у условима када је сасвим извјесно да за обиман завичајни фонд у догледно вријеме не постоји могућност финансирања неопходних мјера конзервације и рестаурације, за ЈУ Градска библиотека и читаоница Херцег-Нови дигитализација је једина алтернатива. При одређивању приоритета и селекцији грађе из завичајног фонда ЈУ Градска библиотека и читаоница Херцег-Нови, коју смо планирали за дигитализовање, опредјељујући су били следећи елементи: значај грађе, година издања, степен оштећености... „јер универзалног одговора нема ни у домаћој, ни страномј литератури, ни у домаћој ни страномј пракси“.⁴⁸

Постојала је дилема: да ли једна народна библиотека може и треба ли да се упушта самостално у посао дигитализације, тим прије што још увијек у Црној Гори не постоје упутства, смјернице или стандарди

⁴⁷ Александра Вранеш, Дигитализација завичајних фондова у народним библиотекама, Глас библиотеке, Чачак, 2007, стр. 14

⁴⁸ Ibid, стр. 20

за дигитализацију библиотечке грађе. Поучени позитивним искуством увођења интерне аутоматизоване стручне обраде библиотечког материјала, давне 1989. године, одлучили смо да и посао дигитализације покренемо на исти начин, а када се стекну услови за координирани рад на националном нивоу једноставно се прикључимо.

Прва сазнања о дигитализацији библиотечке грађе упослени су стекли на конференцијама, предавањима и из доступне литературе. На основу упутстава, која се односе на формат документа, резолуцију скенирања и препоруке за набавку опреме (скенера и дигиталног фото апарата) започет је посао скенирања.

За Завичајну библиотечку збирку Боке Которске приоритет је периодика, чији значајнији дио припада категорији старе периодике или раритета. Посао је започет 2007. године, а до сада смо дигитализовали следеће наслове:

- Catalogus cleri in dioecesi catharensi existentis ineunte anno 1841-1911.
- Шематизам Православне епархије боокоторско-дубровачке и спичанске, 1874-1912.
- Il bocchese: lunario catolico e greco per anno 1867.
- Изјештај Српске морепловске закладне школе Бошковић-Ђуровић-Лакетићке у Србини, 1885-1886.

- Бока: мали српско-народни забавник за српску младеж, 1882-1883.
- Српски магазин, 1896-1897.
- Бока: гласник за опће интересе Бокелја, 1908-1909.
- Бока: велики илустровани календар, 1909-1914.
- Гласник народног универзитета Боке Которске, 1934-1940.
- Бока: зборник радова из науке, културе и умјетности, 1969-2009.

Поводом стогодишњице од покретања првих новина у Боки Которској, под именом Бока: гласник за опће интересе Бокелја 1908-1909. го-

дине, осмислили смо изложбу⁴⁹, која је била постављена у Херцег-Новом и Библиотеци града Београда, а у Народној библиотеци Србије дигитализован је комплет, који садржи 153 броја.

Према нашим сазнањима лист је до сада сачуван у само пар примјерака. Народна библиотека Србије и ЈУ Градска библиотека и читаоница Херцег-Нови посједују комплете у којима недостаје по неколико оригиналних бројева. Коришћењем оба комплета урађена је дигитализација према оригиналима.

Сада већ оформљена респектабилна дигитална колекција, која обухвата више од 20 000 страница, наметнула је дилему: у којој форми и под којим условима поставити дигитализовани материјал на web site ЈУ Градска библиотека и читаоница Херцег-Нови? Ово питање се поставља због могућих злоупотреба, када је у питању поштовање права власника дигитализоване грађе. Како ова питања нијесу ријешена на националном нивоу примијенићемо искуства библиотека из окружења. Свакако, имајући у виду значај дигитализовања грађе завичајних фондова, како из разлога заштите од даљег пропадања, тако и најбољег модуса презентовања ових фондова и њихове доступности корисницима, наставићемо са реализовањем планираних наслова.

СМЈЕШТАЈ И ФИЗИЧКО СТАЊЕ ФОНДА

Простор за смјештај завичајног фонда је недовољан. Наиме, библиотечки материјал (монографске и серијске публикације) је смјештен у скученом канцеларијском простору и полицама, које не одговарају стандарду за смјештај периодичних публикација, легати у посебном депоу, такође исувише мале квадратуре, без мобилијара легатора, а фонд ситног библиотечког материјала и око 80000 јединица *press clipping*-а, у ходнику треће етаже на металним полицама, односно неодговарајућем металном орману. За фонд монографских и серијских публикација задржан је затечени начин смјештаја – азбучни ред. Легати су смјештени према UDK систему, а за *press clipping* и ситни библиотечки материјал хронолошки распоред грађе. Смјештај монографских и серијских публикација представља проблем, јер се завичајни фонд, релативно брзо шири, па је неопходно повремено физички помјерати комплетан фонд. Ваља напоменути да просторије имају довољно дневне свјетлости, централно гријање и климатизацију, али без стабилног система противпожарне заштите.

---

⁴⁹ Невенка Митровић, 100 година од покретања листа Бока:гласник за опће интересе Бокеља 1908-1909: каталог изложбе; ликовна опрема Воислав Булатовић, Херцег-Нови, 2008.

За примјерке из категорије старе и ријетке књиге, старе периодике и значајан дио легата др Душана Петковића неопходно је предузети мјере заштите и конзервације. Велики број примјерака има оштећене оригиналне корице (картон или кожа) са златотиском и кожним хрбатовом књиге. Деведесетих година на стручан начин ламинацијом је заштићен комплет новина Бока: гласник за опће интересе Бокела 1908-1909. године, али нажалост значајан број примјерака је нестручно заштићен резивањем оригиналног повеза, лијепљењем и увезивањем у пластифициране корице. Новине *Слобода* и *Српска независност*, које је крајем 19. и почетком 20. вијека издавао и уређивао Новљанин Вељко Радојевић у Сан Францисцу, а које према нашем сазнању посједује само Херцеговска библиотека, су у веома лошем стању, као и велики број примјерака завичајне грађе, а сасвим је неизвјесно када ће бити обезбијеђена средства за конзервацију, па је дигитализовање једина алтернатива.

ПОПУЛАРИЗОВАЊЕ ЗБИРКЕ

Концепт традиционалне библиотеке, утемељен превасходно на чувању грађе, према којем су библиотеке вјековима биле синоним за ризнице и чуваре знања, мијењају нове технологије, које доноси информатичко доба. Библиотеке отварају своје, с правом чуване и заштићене фондове, који постају у новим форматима доступни научној јавности, али и најширој публици.

И концепт Завичајне библиотечке збирке Боке Которске усагласили смо са духом новог времена, модерним технологијама и захтјеваима корисника. Све важне сегменте библиотечке дјелатности организовали смо на принципу завичајности. Наиме, осим систематског прикупљања, библиографског истраживања и стручне библиографске обраде грађе, посебну пажњу поклањамо популаризовању завичајних фондова кроз издавачку дјелатност, дигитализовање грађе и корисничке сервисе, које Библиотека годинама развија. Web site Библиотеке садржи исцрпне информације о историјату Установе, организацији пословања, фондовима, текућим активностима, свих 29 бројева нашег часописа Бока: зборник радова из науке, културе и умјетности у пуном тексту, дигиталну колекцију старе завичајне периодике и електронску базу најзначајнијег легата са 5500 библиографских јединица. Електронска база Збирке и сервис *Питати библиотекара*, који смо покренули 2008. године и за сада у Црној Гори га реализује само Херцеговска библиотека. Корисници овог сервиса долазе до потребних информација и електронским путем, без доласка у Библиотеку. Наиме, библиотекарима посредством електронске поште корисницима благовремено одговарају на захтјеве, обезбјеђују реле-

вантну литературу за тражену тему, или обезбјеђују информације о траженој литератури, односно корисници Е-mail-ом добијају на стотите страница из садржаја Збирке **бесплатно**.

Осим што смо грађу заштитили од даљег пропадања и учинили је доступном на даљину, дигитализовање је такође важан модус популаризовања садржаја Збирке, и то оног најрепрезентативнијег.

Библиотека, као представник институционалне културе, претендује да буде сједиште културног и умјетничког развоја града и тако утиче на његов културни идентитет. Стога је промовисање програма са завичајним предзнаком најбољи начин. Репрезентативне изложбе: **Стара бокелјска периодика и 100 година од покретања првих новина у Боки, Бока: гласник за опће интересе Бокеља 1908-1909**, постављене и

веома добро посјећене у Херцег-Новом и Библиотеци града Београда, осмишљене су да промовишу културну баштину Боке. Исти циљ имају и бројна представљања завичајних тема, писаца и личности.

Библиотека са дугом традицијом, богатим завичајним фондом, чији је *modus vivendi* његовање завичајности у свим сегментима дјелатности, упустила се у авантуру којој се уистину и последице више од 20 година преданог рада не назире крај. Рад на Завичајној збирци један је од најзначајнијих, најстручнијих, па самим тим и најзахтјевнијих послова у народној библиотеци. «Човјек који има завичај може рачунати на упориште у животу» написао је Иво Андрић, а један од модуса исконског тражења упоришта у животу свакако јесте исцрпно и мукотрпно библиографско истраживање завичаја.

Неке библиотеке препознатљиве су по милионским фондовима, друге пак по моћним електронским базама података, Херцегновска библиотека одлучила је да свој знак препознавања изграђује управо на његовању завичајности у свим сегментима дјелатности.

Истина, историјске околности, али и наш немар, неповољно су у прошлости утицали на културу књиге и уопште на однос према културној баштини. Није риједак случај да се вриједни егземплари, умјесто у националним и завичајним збиркама, добро чувају у збиркама свјетских библиотека. Тим прије је већа одговорност и додатни мотив у раду завичајног библиотекара. Завичајне библиотечке збирке јесу један од најзначајнијих сегмената националне културне баштине, стога и град и држава треба да им посвете дужну пажњу и финансијску подршку за обезбјеђивање оптималних услова: за чување грађе, попуњавање фондова, библиографско истраживање, популаризовање, издавачку дјелатност и дигитализацију. Рад на Завичајној библиотечкој збирци Боке Которске јесте посао од посенбог значаја за град и регију, прикупљени библиотечки материјал јесте аутентични писани траг о дугој историји и традицији регије, а електронска база, чији је задатак да научном раднику скрати пут до изворне завичајне грађе, до прецизне и брзе информације и посредством електронских технологија омогући доступност на даљину, незаобилазан је извор за све оне који се са било ког аспекта баве изучавањем Боке Которске.

Сада, са већ дугогодишњим искуством, вјерујемо да са сигурношћу можемо устврдити да је примјена регионалног концепта Збирке била исправна одлука. Наиме, прикупљена грађа, те библиографско истраживање и опсежна база дезидерата, која нам омогућава увид и у онај дио грађе, коју не посједујемо у фонду Збирке, потврђује да би библиографско истраживање и формирање више збирки, односно концепт на нивоу општина или градова Боке Которске, био нерационалан посао. Као што

смо и предпостављали, највећи постотак грађе истовремено тематски обухвата два или више бокељских градова, а то значи да би се посао посебно библиографског истраживања, стручне обраде и дигитализације мултиплирао. Вјерујемо да је наша идеја о организовању централног електронског каталога и јединствене дигиталне колекције за регију Боке Которске једино рационално рјешење.

До сада прикупљена писана културна баштина у оквиру Завичајне библиотечке збирке Боке Которске заиста свједочи бурну прошлост Боке Которске и, без сумње, потврђује став да „богатство Збирке свакако зависи и од тога какав је геополитички положај у културно-историјском развоју имао град, или регија којој библиотека припада.“⁵⁰

Примјењивање принципа завичајности и на друге сегмената дјелатности сматрамо посебним квалитетом, како за Збирку, тако и уопште за успјешно дјеловање и реализовање основног послања Библиотеке. То је један од начина да на ненаметљив, а ипак пријемчив начин писану културну баштину завичаја понудимо широј публици, како она не би била привилегија само научних радника и истраживача. Управо: изложбе, промоције, наша издања, web site и дигитална колекција пронашли су пут до шире публике, побудили интересовање и остварили едукативну улогу, што је и био наш превасходни циљ.

Структурирана према савременим захтјевима информатичког доба вјерујемо да Збирка јесте слика аутентичне културе и духовног живота Боке, знак препознавања Херцегновске библиотеке, ријечју „**боја мјеста и времена**“, како је написао један завичајни библиотекар и да је у свим сегментима одговорила постављеном задатку.

---

⁵⁰ Здравка Радуловић, Улога завичајниг збирки у процесу библиографских истраживања, Библиографски вјесник, Цетиње, бр.1-2-3/2003, стр. 287

БИБЛИОГРАФИЈА:

1. Закон о библиотечкој дјелатности, Службени лист СРЦГ бр. 16/77 и бр. 2/89.
2. Стандарди за народне библиотеке у СР Црној Гори, Библиографски вјесник, Цетиње, бр. 1-2/1976
3. Стаматовић, Десанка, Методско упутство за формирање и вођење завичајних фондова у општинским народним библиотекама, Заједница библиотека, год. 10, бр. 2, 1982, стр. 65-82.
4. Александра Вранеш, Рукописна грађа у завичајним фондовима, Стање и перспективе развоја завичајних фондова: зборник радова, Чачак, 2004
5. Александра Вранеш, Дигитализација завичајних фондова у народним библиотекама, Глас библиотеке, Чачак, 2007, бр. 14, У: Стање и перспективе развоја завичајних фондова, Чачак, 2004.
6. Николај Велимировић, Моје успомене из Боке, Подгорица, 2001
7. IFLA/UNESCO Smernice za razvoj javnih biblioteka, Beograd, 2005
8. Невенка Митровић, Веселин Песторић, Регионална библиографија Боке Которске. Књ. 2., Библиографија чланака бокелске периодике 1874-1913, Херцег-Нови, 2000
9. Милош Милошевић, Андрија Палташић, Цетиње, 1994
10. Пет векова српског штампарства 1494-1994, Београд, 1994
11. Нико С. Мартиновић, Штампарија Франћеска Андреоле, Историјски записи, Цетиње, књ. 10, св. 2/1954
12. Душан Ј. Мартиновић, Црна Гора у Гутемберговој галаксији, Подгорица, 1994
13. Бока Которска на старим географским картама и плановима, Ђорђе Радивовић, У: Србија и суседне земље на старим географским картама, Катаког изложбе, Галерија САНУ, Београд, 1991, стр. 173-188
14. Биљана Косановић, Нада Поповић, Србислав Букумировић, Библио: програм за аутоматизацију библиотечног пословања, Београд, 1997
15. Невенка Митровић, 100 година од покретања листа Бока: гласник за опће интересе Бокелја 1908-1909 : каталог изложбе, ликовна опрема Воислав Булатовић, Херцег-Нови, 2008
16. Горан Максимовић, Подстицајни путописи, Билтен Међународног сајма књига Трг од књиге, бр. 3/2007
17. Невенка Митровић, Библиотека Манастира Савина (Херцег-Нови), У: Црквени архиви & библиотеке: међународна искуства у заштити, валоризацији, обради и презентацији културног блага које се чува у овим институцијама: зборник радова са Међународне конференције одржане у Котору 17-18. априла 2002. године, Котор, 2004
18. Автобиографија протосинђела Кирила Цвјетковића и његово страдање за православље, приредио Димитрије Руварац, Београд, 1898

19. Младен Црногорчевић, Манастир Савина у Боци Которској, Београд, 1901
20. Дејан Медаковић, Манастир Савина: Велика црква: ризница: рукописи, Београд, 1978
21. Васо Ивошевић, Библиотека Манастира Савина, Бока:зборник радова из науке, културе и умјетности, бр. 21-21/1999
22. Нићифор Дучић, Крмчија савинска, Шематизам Епархије бококоторско-дубровачке и спичанске, Задар, 1883
23. Герасим Петрановић, У М(анастиру) Савини, Шематизам Епархије бококоторско-дубровачке и спичанске, Задар, 1879
24. Герасим Петрановић, Рукописне књиге у М. Савини, Српско-далматински магазин за годину 1868,Задар, 1868
25. Веселин Песторић, Попис књижног фонда православних цркава са подручја Општине Херцег-Нови, Бока: зборник радова из науке, културе и умјетности, бр. 25/2005
26. Невенка Митровић, Легат др Душана Петковића, Бока: зборник радова из науке, културе и умјетности, бр.23/2003
27. Здравка Радуловић, Улога завичајниг збирки у процесу библиографских истраживања, Библиографски вјесник, Цетиње, бр.1-2-3/2003
28. Злоковић Максим, Вељко Радојевић, књижевник и фолклорист, Бока:зборник радова из науке, културе и умјетности, бр.11/1979
29. Видаковић Петров Кринка, Срби у Америци и њихова периодика, књ. 1, Београд, 2007, стр, 208

Nevenka Mitrović

HOMELAND LIBRARY COLLECTION OF THE BOKA KOTORSKA BAY IN THE PUBLIC INSTITUTION CITY LIBRARY AND READING ROOM HERCEG NOVI

Summary

The trend of contemporary librarianship in the world is establishment and development of homeland funds, which many theorists define as „national funds on a small scale“. This segment of the City Library and Reading Room Herceg Novi activity, conceived as the Project Homeland Library Collection of the Boka Kotorska Bay, definitely is the *modus vivendi* of this Institution. Collecting the homeland library materials and continuous bibliographic-research work, started almost three decades ago, has been coordinated with the new time spirit, modern technologies and needs of ever more demanding users, who from various aspects study the Boka Kotorska Bay.

The key dilemma in treating the Homeland Library Collection is the issue of defining the territory of homeland. Several reasons made us take up the Boka Kotorska Bay region. However, certainly the strongest is the fact that the Boka Kotorska Bay region cannot be properly bibliographically researched divided into municipalities. Historic circumstances and specific historic development defined the Boka Kotorska Bay as an integral, cultural historical whole and recognisable region. In its recent history, that is from 1945 on, it is territorially an integral part Montenegro, it does not have the status of a separate administrative entity, but it may be considered a region only in geographic sense.

Another element of crucial significance for dealing with homeland funds is consistency in the application of precisely determined criteria for the screening of library material. For the Collection we select: materials whose authors are native Boka persons, materials that are by the topic related to the region of the Boka Kotorska Bay, materials that were published on the territory of the Boka Kotorska Bay, or were printed in the Boka Kotorska Bay before the year 1945.

The so far collected written cultural heritage reveals the past of the Boka Kotorska Bay and, no doubt, confirms the opinion „the wealth of the Collection definitely depends on the geopolitical position in cultural-historic development of the town or region to which the library (Collection) belongs“. The Homeland Library Collection of the Boka Kotorska Bay, that comprises dozens of thousands of bibliographic units, aims to shorten the researcher's approach to the original homeland materials, to enable precise and fast information and, by means of electronic technologies, enables access at distance. The aim of the project is also to offer, in a discreet way (exhibitions, promotions, website, digital collection ...), the written heritage of the homeland to a wider audience, so that it would not be only the privilege of scientists and researchers.

Homeland library collections are one of the most important segments of the national written cultural heritage, therefore both the town and the state should pay them due attention and give financial support to provide optimal conditions: storage and keeping of the materials, treatment of preservation-restoration, enlarging the funds, bibliographic research, popularization, publishing and digitalization.